

505

57 186 108

РАБОТНИЦА і СЯЛЯНКА

№7 ЛІПЕНЬ 1957

КОНТРОЛЬ
ЗНАМЕН

Свята міру і дружбы

У Мінску адбылося свята радасці, маладосці і працы — Усебеларускі фестываль моладзі. Шмат песень гучала на вуліцах, шмат танцаў убачылі мінчане, шмат вытворчых падарункаў атрымала Радзіма ад маладых працаўнікоў прамысловасці і сельскай гаспадаркі.

На нашых здымках: Уверсе злева — гасця з горада Магілёва. Справа — дзяўчына з эмблемай «Слава працы». Прайшоў дождж, але не спыніў веселасці, аб чым сведчаць танцы на праспекце. У калоне гродзенцаў ажыла вядомая ўсяму свету скульптура-помнік. Дэлегаты Брэсцкай вобласці ў жывой панараме ўваскрасілі неўміручы подзвіг слаўтай крэпасці. Справа — звышпланавыя трактары «Беларусь». Унізе: выступленне зводнага танцавальнага калектыву на стадыёне «Дынамо».

ДАГОНІМ АМЕРЫКУ!

ВЯЛІКУЮ і вельмі пачэсную задачу паставіў Цэнтральны Камітэт Комуністычнай партыі перад працаўнікамі сельскай гаспадаркі: у бліжэйшыя гады дагнаць Злучаныя Штаты Амерыкі па вытворчасці мяса, масла і малака на душу насельніцтва. Задача ясная і блізкая кожнаму савецкаму чалавеку, бо ў ёй асабліва ярка выяўлены клопаты партыі аб патрэбах народа.

Злучаныя Штаты Амерыкі — самая багатая капіталістычная краіна. Мы ведаем, што яе багацці створаны за кошт жорсткай эксплуатацыі працоўных. На поце і крыві сваіх і чужых народаў нажыліся і працягваюць нажывацца капіталісты Амерыкі.

У гэтай краіне шмат прадуктаў: малака, мяса, масла. Але спажываюць іх далёка не ўсе. Не кожны мае там магчымасць купляць сваім дзецям нават малако.

Кіраўнікі ЗША лічаць, што ўвесь свет павінен дрыжаць перад магутнасцю Амерыкі.

Але савецкія людзі гавораць:

— Не бываць гэтаму! Наша краіна — першая ў свеце сацыялістычная дзяржава. Вось ужо сорок год, як рабочыя і сяляне ўзялі ўладу ў свае рукі і ўпэўнена будуць новае жыццё.

Ленінская палітыка індустрыялізацыі, якую праводзіць наша родная Комуністычная партыя, паставіла прамысловасць нашай краіны на адно з першых месцаў у свеце. Велізарны рост цяжкай індустрыі даў магчымасць забяспечыць сельскую гаспадарку навейшай тэхнікай, дабіцца яе вялікага ўздыму. Толькі апіраючыся на сацыялістычную індустрыю, партыя здолела паставіць перад савецкім народам такую гістарычна важную задачу, як дагнаць у бліжэйшыя гады ЗША па вытворчасці мяса, масла і малака на душу насельніцтва. Каб вырашыць гэтую задачу, мы павінны атрымаць на кожныя 100 гектараў сельскагаспадарчых угоддзяў па 141 ц малака і па 67 ц мяса ў жывой вазе.

Савецкія людзі з поўнай упэўненасцю ў сваіх сілах уступаюць у эканамічнае спаборніцтва з амерыканскімі багаццямі. Хіба не аб гэтай упэўненасці гаворыць незвычайны ўздым, які ахапіў зараз калгасную вёску?

Адзін за другім уступаюць працаўнікі сельскай гаспадаркі нашай рэспублікі ў сацыялістычнае спаборніцтва за магутны ўздым жывёлагадоўлі. Павышаныя абавязацельствы бяруць на сябе не толькі паасобныя калгасы і саўгасы, але цэлыя раёны.

Выдатны прыклад паказалі калгасы і саўгасы Мінскага раёна. Старанна ўзважыўшы свае магчымасці, яны абавязаліся ўжо сёлета дабіцца на кожныя 100 гектараў сельскагаспадарчых угоддзяў па 40 ц мяса, па 220 ц малака і па 27 ц свініны на 100 гектараў ворнай зямлі, а ў 1960 годзе намечана давесці выхад мяса да 70 ц і малака да 360 ц.

Першы сакратар ЦК КПСС Нікіта Сергеевіч Хрушчоў па даручэнню Цэнтральнага Камітэта партыі гораха павіншаваў працаўнікоў сельскай гаспадаркі Мінскага раёна, пажадаў ім паспяхова выканаць абавязацельствы.

Вядома, якой вялікай сілай з'яўляюцца жанчыны ў сельскай гаспадарцы. А ў жывёлагадоўлі для ўме-

лых жаночых рук, для дапытлівага розуму і працавітасці — шырокае поле дзейнасці. Жанчыны ў калгасах і саўгасах у значнай меры садзейнічаюць паспяховаму развіццю грамадскай жывёлагадоўлі. Вось чаму ў сацыялістычным спаборніцтве за стварэнне багацця прадуктаў рашаючае слова належыць работніцам жывёлагадоўчых ферм. Многія з іх ужо на справе паказалі, што заклік партыі дагнаць Амерыку гораха авалодаў іх сэрцамі.

Даярка калгаса «Зара» Буда-Кашалёўскага раёна Е. Я. Жаранкова за пяць месяцаў гэтага года надала па 2487 кг малака ад кожнай са сваёй групы кароў. Крыху менш, па 2422 кг ад кожнай каровы, надала даярка калгаса імя Сталіна Любанскага раёна П. К. Коўшар.

Е. А. Янушонак — свінарка з калгаса імя Гастэлы Мінскага раёна — за 5 месяцаў адкарміла 119 свіней жывой вазой у 104,7 ц. Н. К. Бахір — свінарка калгаса, дзе старшынёй тав. Лытысаў (Глыбоцкі раён), — за гэты-ж тэрмін адкарміла 104 свінні жывой вазой у 104,4 ц. Перадавых даярак, свінарак, цялятніц, птушніц у рэспубліцы нямала, але з кожным днём іх павінна быць усё больш.

Каб у тры з паловай разы павялічыць вытворчасць мяса, неабходна павялічыць пагалоўе. З вельмі добрым пачынаннем выступілі члены калгаса імя Чапаева Дунілавіцкага раёна. Яны вырашылі з асабістай гаспадаркі ўжо сёлета прадаць калгасу маладняк буйнай рагатай жывёлы, а ў будучым годзе захаваць увесь прыплод ад кароў і прадаць яго калгасу.

Цэнтральны Камітэт Комуністычнай партыі Беларусі гораха ўхваліў пачынанне чапаеўцаў і рэкамендаваў азнаёміць усіх калгаснікаў з гэтай карыснай ініцыятывай. Няхай-жа кожная калгасная сям'я паследуе прыкладу чапаеўцаў!

ЦК КПБ гораха ўхваліў і яшчэ адно каштоўнае пачынанне. Члены калгаса імя Тэльмана Заслаўскага раёна абавязаліся ўжо сёлета даць краіне па 18 ц птушынага мяса на сто гектараў пасеваў, а ў 1959 годзе — па 70 ц. Тэльманаўцы заклікалі ўсе калгасы рэспублікі ўступіць у спаборніцтва за паспяховую гадоўлю птушкі. І ў гэтай справе нашы калгасніцы не павінны стаяць у баку. Кожнаму калгасу — добрую птушкаферму!

Зусім ясна, што шмат мяса і малака мы не атрымаем без добрых кармоў. Аб нарыхтоўцы кармоў на зіму ўжо зараз асабліва клапаціцца перадавыя гаспадаркі рэспублікі. І ў гэтай справе не абысціся без працавітых жаночых рук. Комсамольска-маладзёжнае зв'язно кукурузаводаў пад кіраўніцтвам Ядвігі Баран з калгаса «Ударнік» Лідскага раёна абавязалася зняць па 1050 ц зялёнай масы з гектара. Слова дзяўчат — цвёрдае. Яны своечасова правялі сяўбу і добра даглядаюць пасевы.

Набліжаецца радаснае свята — саракагоддзе Вялікага Кастрычніка. Уся краіна рыхтуе да гэтага вялікага дня дастойныя падарункі. лепшым падарункам працаўнікоў калгаснай вёскі будзе выкананне іх абавязацельстваў па павелічэнню прадуктаў жывёлагадоўлі.

6A-2354

ЧАС ГЭТЫ НЕ ЗА ГАРАМІ

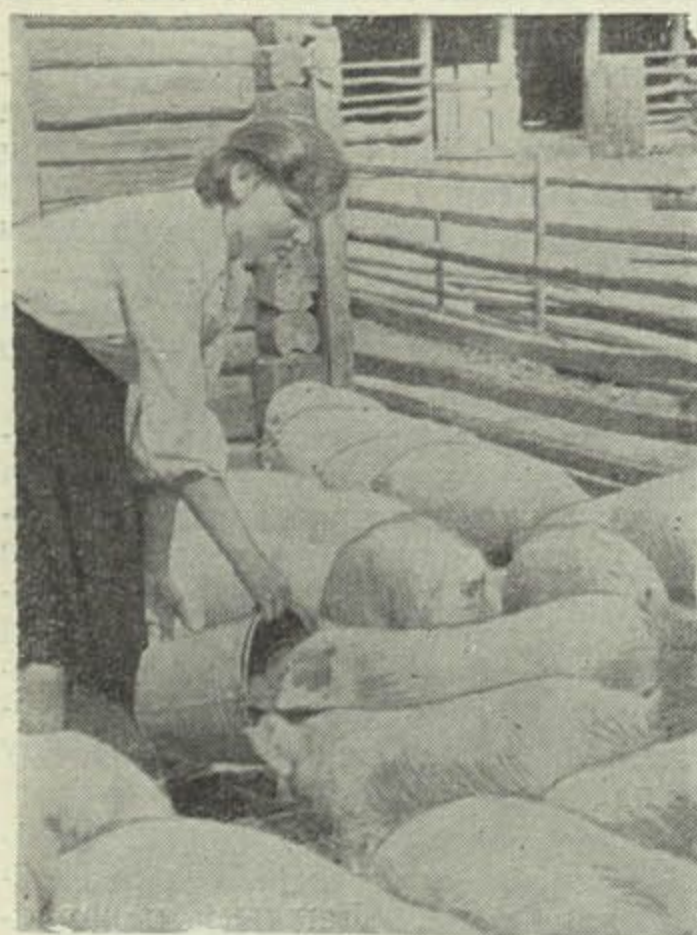
Фот. П. Нікіціна.

КІЛОМЕТРАЎ за дванаццаць ад невялікага мястэчка Любча стаіць вёска Харосіцы — цэнтр калгаса імя Сталіна. Да нядаўняга часу лічылася Любча раённым цэнтрам, а цяпер аб'ядналі Любчанскі раён з Новагрудскім, і ўжо з поўнай падставай гавораць харосінцы:

— Мястэчкі нашы ціхія, глухія, ад цэнтраў далёкія.

Вось ужо дзевяць год — з моманту заснавання калгаса — нязменна старшынствуе ў ім Васіль Аляксандравіч Глебкі, каржакаваты, загарэлы чалавек, са спакойнай, па-сялянскаму асцярожнай манерай весці размову.

— Нічога... Працуем як і ўсе. Хваліцца пакуль што няма чым: каб там што новае прыдумалі, або рэкорд які. Жанчыны ў нас, праўда, сумленныя, працавітыя. Але, каб што выдатнае...—ён паціскае плячыма і раптам усміхаецца. — Калгас, праўда, ніхто не кідае. Наадварот, да нашых дзяўчат хлопцы ў прымакі ідуць.

Пасля заканчэння дзесяцігодкі Алена Марушка засталася працаваць у калгасе. Зараз яна адна з лепшых свінаран арцелі.

Усмешка ў старшыні мяккая, сарамлівая. Гледзячы на яе, нават не верыцца, што за плячыма гэтага ціхага чалавека гады падпольнай работы ў Компартыі Заходняй Беларусі, што быў ён адным з першых арганізатараў калгаса, калі даводзілася і гаспадарку наладжваць, і людзей агітаваць, і весці барацьбу з гультаямі і зладзеямі.

Але-ж тыя напружаныя гады засталіся ў мінулым. Мірна цячэ жыццё ў Харосіцах, Лосках, Падкасоўі, Роскашы, Мілушэве. З года ў год паўзуць уверх стрэлкі дыяграм у кабінэце старшыні: тры... каля чатырох... больш шасці мільёнаў рублёў даходу. Першае месца ў вобласці трымае калгас па аплаце працадня: па 12 рублёў, па 2 кілаграмы збожжа. А калі падлічыць цалкам — з бульбай, кармамі, прэміяльнай аплатай, — то прыдзецца на працадзень каля 25 рублёў.

Стракаццяць новымі хатамі вясковыя вуліцы. Але па-старому рыпць на вуліцах калодзежныя жураўлі, рыкаюць каровы на прасторных калгасных выпасах. І пад вечар, калі сонца мякка сцэле залацісты туман на зялёныя абшары, здаецца, што цішэйшай і спакойнейшай мястэчкі не знайсці ва ўсёй Беларусі.

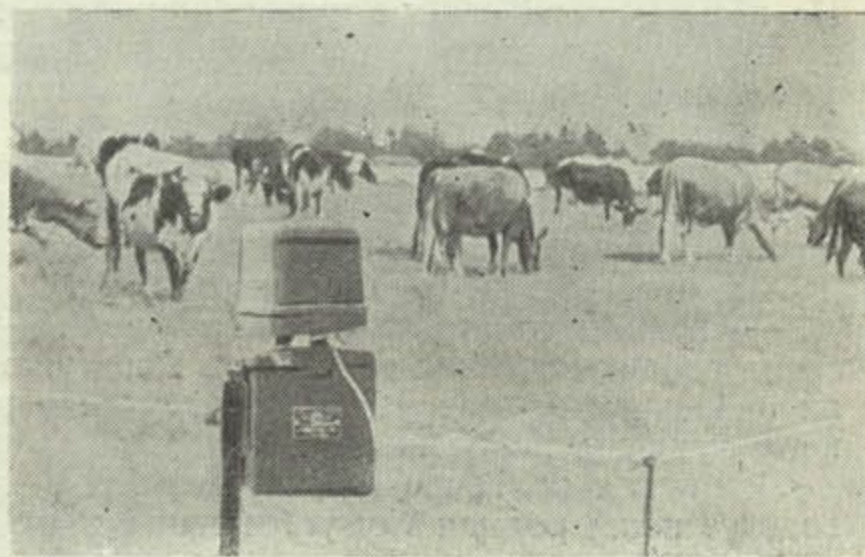
* * *

— Мы свой маладняк больш прадаваць не будзем! Таму метады прафесара нам цалкам падыходзіць. А калі які-небудзь абібок лянуецца перабудаваць у сябе свінарнік, дык няхай лепш маўчыць і другім не перашкаджае.

Надзея Іванаўна махнула рукою і села, а зала выбухнула смехам і воплескамі. Метады групавога ўтрымання свіней, аб якім толькі што гаварыў прафесар, абяцаў немалыя выгады. Але так прабраць перад усёй раённай нарадай жы-

вёлаводаў чалавека, які выступіў супроць гэтага метаду...

— Што за жанчына такая сур'ёзная?—спытаў у Глебкі на перапынку нехта з удзельнікаў нарады.

Электрычны пастух на пашы калгаса.

— Старшая наша свінарка. Шэсцель Надзея Іванаўна, — адказаў той.

— Энергічная жанчына.

— І не кажы! Нават занадта. Як вернемся дамоў, дык спакою ад яе не будзе, пакуль не перабсталюем усе свінарнікі.

Сказаў, як у вадзі глядзеў. Наводнага дня не абыходзілася без таго, каб Шэсцель не ставіла ў праўленні пытанні аб новым метады, пакуль старшыня не выклікаў зоатэхніка і не сказаў:

— Бяры, Сцяпан Савіч, машыну, едзь у Мінск, у Акадэмію навук і прывязі таго прафесара. Няхай пакажа, дзе, што і як рабіць.

Прафесар Н. А. Шчэрбаў прыехаў, хадзіў па свінарніках, даваў парады. Новы метады аказаўся не такім складаным. Многае падказана было здаровым сэнсам. Свінні стаялі проста на зямлі ў маленькіх закутах. Тут яны елі і спалі. Вядома, ніякай падсцілкі не хапала, каб трымаць іх у чыстаце. Н. А. Шчэрбаў прапанаваў трымаць свіней вялікімі групамі ў прасторных, чыстых станках з драўлянай падлогай. А ў канцы свінар-

ніка пабудаваць для свіней спецыяльную сталовую і прыбіральню з цэментаванай падлогай. Некаторыя пасмейваліся: «Можа, для свіней яшчэ і бібліятэку прыбудаваць». Але пасмейваліся лагодна: прыемна было глянуць на прасторныя, абгароджаныя драўлянымі рашоткамі станкі, на вялізных, адразу паружавеўшых свіней, якія так хутка прывучыліся да новага парадку.

Надзея Іванаўна хадзіла імяніннай. Статак дасягнуў 600 галоў.

... У 1948 годзе, калі ў Лосках толькі арганізаваўся калгас, увесь яго статак складаўся з некалькіх кароў і трох закантрактаваных парасят, якіх паставілі ў хлеў былой батрачкі ўдавы Шэсцеліхі. Парасят хутка раслі. Суровая, змучаная вечнай нястачай жанчына песціла іх, як толькі магла. У калгасе тады яшчэ не было фельчара, і, калі аднойчы захварэла парася, Надзеі Іванаўне давялося ехаць за ўрачом у МТС. Але ветурач быў заняты і абяцаў прыехаць заўтра. Ён вельмі здзіўўся, калі наведвальніца заплакала.

— Вы толькі заўтра ў нас будзеце, а ў мяне зараз парася здыхае...

— А каб цябе, — расмяяўся ўрач. — Добра. Едзем зараз.

Развітваючыся з работнікамі свінафермы, ён сказаў: «Калі спатрэбіцца, па першаму выкліку да вас прыеду».

Так нечакана ў Надзеі Іванаўны павярнулася жыццё. Спачатку яе прызначылі старшай свінаркай, потым выбралі членам праўлення. А неўзабаве прынялі ў партыю, паслалі ў Маскву на выстаўку... І цяпер ужо не толькі гарачым жаданнем, але і ведамі, вопытам, упэўненасцю прыцягвае яна людзей. Нават пажылыя свінаркі раіцца з ёю.

Працавітых жанчын у калгасе нямала. Мы пазнаёміліся з Нінай Саўко — спакойнай, вытрыманай дзяўчынай, якая заняла летась першае месца па надою малака. Ніна пачала працаваць у калгасе таксама тады, калі каровы стаялі па прыватных хлявах, калі статак ганялі на вадапой, калі нехапала кармоў. Цяпер у калгасе сярэдні надой за 8 месяцаў складае 1 080, а ў Ніны — 1 610 літраў малака. Карова Махалка, якая ў свой час давала ледзь 600 літраў, зараз дала 2 600. Хоць і не рэкордная гэтая лічба, але калі-б кожную карову выхадзіць хоць-бы такой, як Махалка...

Тры гады першай даяркай у калгасе была Соня Свістун. Пасля выйшла замуж і паехала да свякрухі. Вярнуўшыся ў калгас, Соня сваіх кароў ужо не атрымала.

— Вось што, Соня, — сказаў ёй старшыня. — Звальняем мы з работы адну даярку: запусціла сваіх кароў так, што амаль зусім не дояцца. Шчыра скажу: на самае цяжкае месца цябе пасылаю.

— Мамачкі мае! — жахнулася Соня. — Я-ж з імі ніколі не вылезу.

Але «вылезла». Па некалькі разоў на дзень рабіла масаж вымя, раілася з зоатэхнікам, як лепш даглядаць, і паступова дабілася, што карова, у якой нехапала малака нават для цяляці, цяпер дае па 15—16 літраў у суткі.

Вось так і бывае: бяруцца людзі за справу, якая здаецца спачатку складанай і цяжкай, а зробіць крок-другі, і палягчэе. Здаецца, з простага пачалі — вырашылі не прадаваць парасят. Калі статак павялічыўся, — свінарнік перабсталяваў, летнія загоны пабудавалі. Або з надоямі. Знялі залетась высокі ўраджай канюшыны, засеялі 90 гектараў кукурузай, і каровы амаль да канца мая былі на стойлавым утрыманні. І вось вынікі: прыбытак ад жывёлагадоўлі склаў 1 мільён 107 тысяч руб. У 1954 г. на 100 гектараў ворыва прыпадала 10 ц свініны, а летась было ўжо 26,5, надоі малака за той-жа час павялічыліся з 90 да 177 ц.

* * *

— 177 цэнтнераў малака на 100 гектараў! Ілья Іванавіч, ды гэтак-ж вы ўжо ў мінулым годзе Амерыку абагналі!

Маленькія вочы старога парторга хітравата прыжмурыліся:

— А што-ж тут такога? Сёлета малака надоім значна больш — 220 цэнтнераў на 100 га зямельных угоддзяў. Мяса сёлета плануем па 43,8 ц. Амерыку па малаку абагналі, дык і па мясу перагонім. Гэты час не за гарамі.

Р. МІХАЙЛАВА

Новагрудскі раён,
Нягневіцкі сельсовет.

— Як ты правяла ўчора вечар? — пытаюць яны адна ў другой. І пацякла гутарка ля калодзежа... Сяброўкі — лепшыя даяркі калгаса (злева направа) Елізавета Моніч, Яўгенія Моніч і Ніна Саўко.

СПРАВА ЖЫЦЦЯ

ДВАЦЦАЦЬ сем год працуе даяркай у калгасе імя Сталіна Чэрыкаўскага раёна Палагея Фядосаўна Лукашэнка. Калі яна пачынала працаваць, у калгасе не было ні прасторных жывёлагадоўчых памяшканняў, ні падвеснай дарогі, ні кормакухні.

Не тое зараз. Калгас мае сапраўдную ферму. Усе каровы стаяць у тыпавых памяшканнях. Кормакухня механізавана.

Жывёлагадоўля заняла вядучае месца ў гаспадарцы калгаса і прыносіць яму больш паловы ўсіх прыбыткаў.

Калі партыя і ўрад паставілі пытанне аб рэзкім павышэнні прадукцыйнасці малочнага статку, старая даярка на першы план паставіла клопаты аб кармах.

— У нас багата натуральных сенажацей, — гаварыла яна, — але сена збіраем мала. Ці не пара нам павысіць ураджайнасць лугоў?

Старую даярку падтрымалі калгаснікі. За апошнія два гады плошча пад травамі павялічылася больш чым удвая.

Палепшылі корм — і малако пачало прыбываць. Надоі ад кожнай каровы павысіліся на 250 кг.

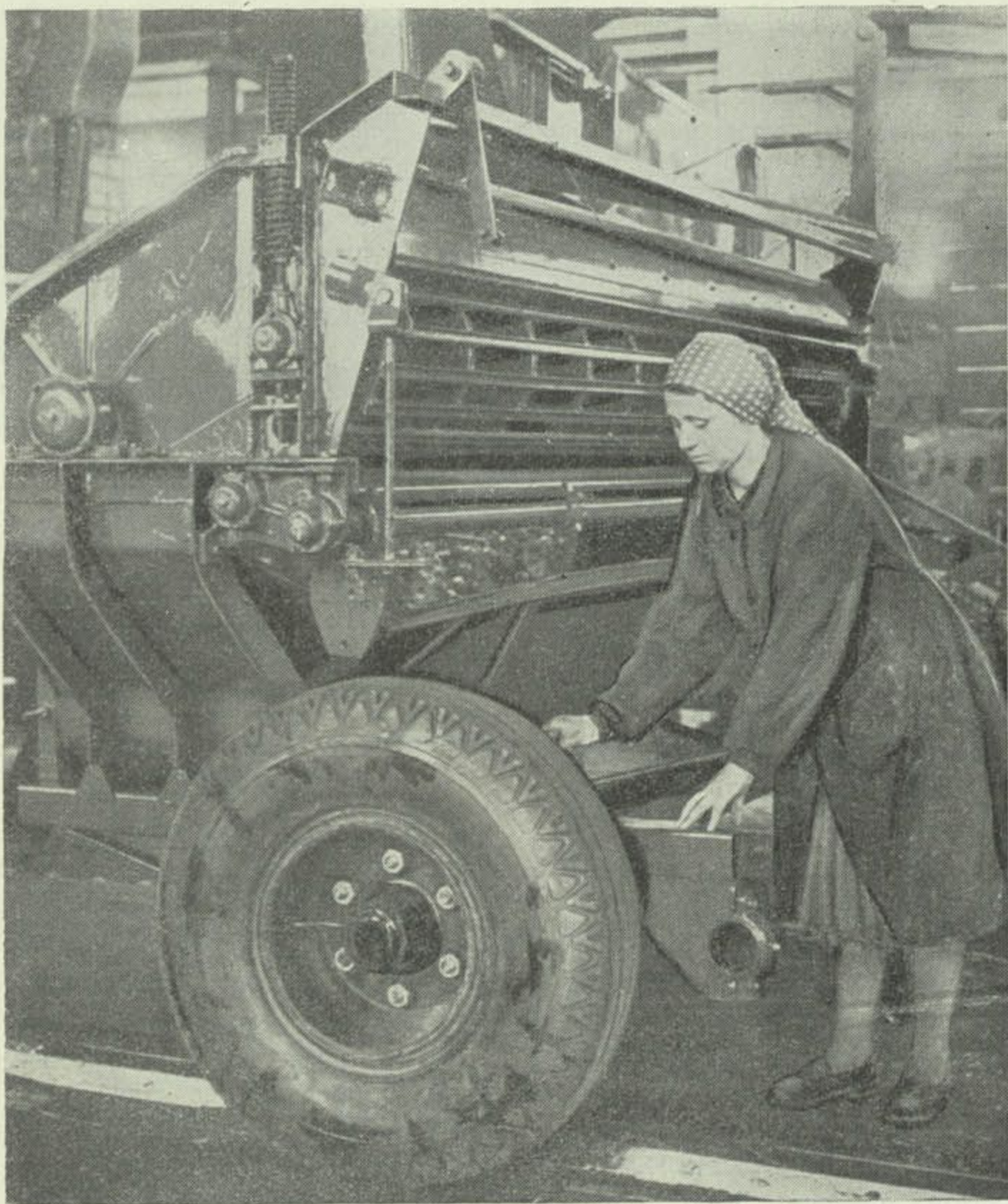
Палагеі Фядосаўне — 55 год. Аднак узрост не перашкаджае ёй актыўна ўнікаць ва ўсе пытанні калгаснага жыцця.

Летась ад кожнай каровы замацаванай групы яна надаіла па 2513 літраў.

— Што-ж, — гаворыць Палагея Фядосаўна, — зараз у нас створаны для даярак такія ўмовы, што я маю ахвоту надаіць яшчэ мільён літраў малака.

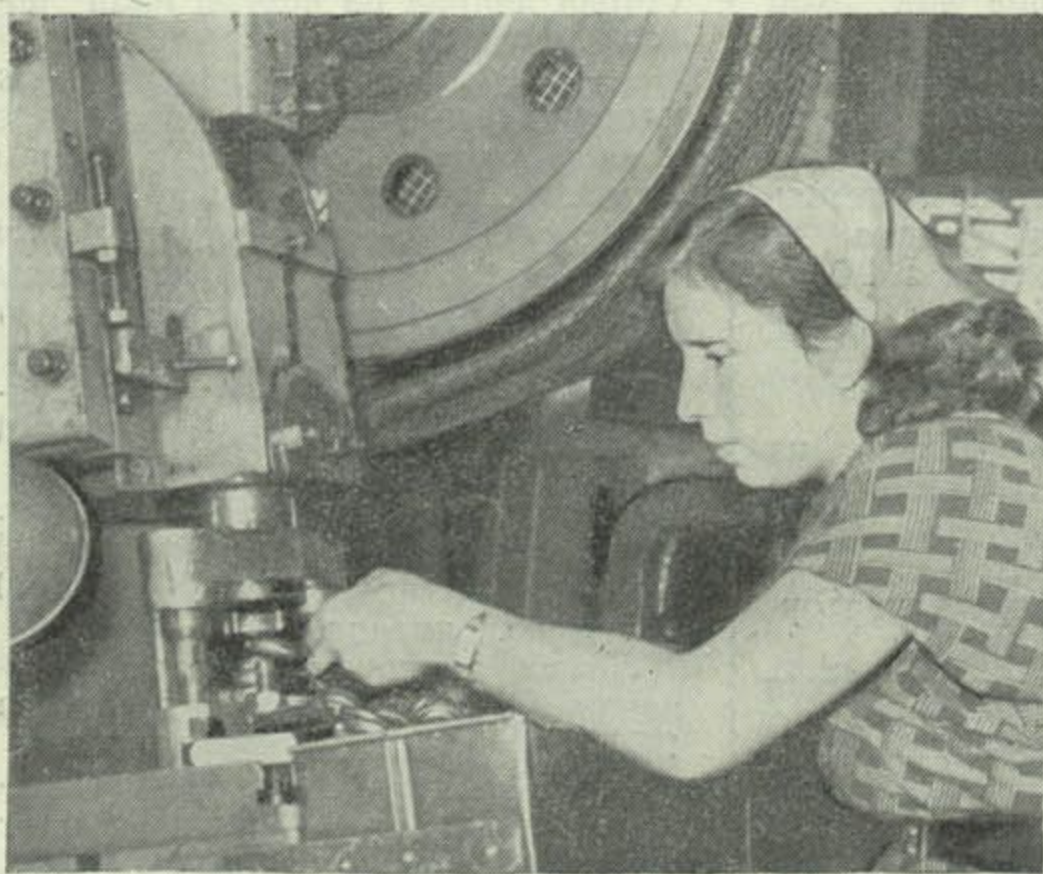
І. ЧАРНЯК.

Інструктар Чэрыкаўскага РК КПБ
Магілёўскай вобласці.

«Гомсельмаш». У цэху № 2, які выпускае асноўную частку сіласаўборачнага камбайна «СК-2,6»—сіласарэзку. На асобным канвееры добра працуе маляр Аляксандра Іванаўна Рабая, яна выконвае норму выпрацоўкі на 200 прац.

Фото М. Мінковіча.

Адна з лепшых прасяўшчыц Гомельскага падшыпнікавага завода комсамолка Ганна Барэдава. З добрымі працоўнымі паказчыкамі ідзе Ганна насустрач 40-годдзю Кастрычніка. Яе норма — 150 прац.

У ГОНАР ВЯЛІКАГА СВЯТА

НА беразе поўнаводнага Сожа раскінуўся старажытны Гомель — абласны цэнтр і другі па велічыні горад Беларусі. Сорок год назад гэта быў маленькі павятовы населены пункт Магілёўскай губерні, які некалі з'яўляўся асабістым уладаннем фельдмаршала Паскевіча. Цяпер і Гомель і Магілёў — роўныя па значэнню абласныя цэнтры Беларускай ССР.

У лістападзе 1943 года Гомель адным з першых беларускіх гарадоў быў вызвалены ад фашысцкіх захопнікаў. Гітлераўскія акупанты зруйнавалі яго так-жа моцна, як Мінск. Сёння ад руін і папалішчаў не засталася і следу. Зараз Гомель — вялікі прамысловы і культурны горад. Прывітаем да нас, дарагія сябры, і тады на ўласныя вочы ўбачыце, як прыгажэюць вуліцы, сады, паркі нашага горада, як шпарка растуць яго фабрыкі, заводы.

Глянем на прамысловы Гомель. Перад вамі гігант соцыялістычнай індустрыі Беларусі — станкабудаўнічы завод імя Кірава. Вырас ён з невялікіх рамонтных майстэрняў. Зараз завод вырабляе складаныя папярочна-стругальныя і даўбежныя станкі, добра вядомыя ва ўсёй нашай краіне. З поўсаматужных майстэрняў узнік і другі гомельскі завод — «Рухавік рэвалюцыі». На буйнейшым прадпрыемстве горада — «Гомсельмашы», ствараюцца сіласаўборачныя камбайны, на якіх працуюць у самых далёкіх кутках нашай Радзімы. Станкі, камбайны, высокаякаснае шкло, фанера, запалкі — вось няпоўны пералік прадукцыі савецкага Гомеля.

Добра развілася ў нас лёгкая, харчовая і мясцовая прамысловасць.

Зараз на ўсіх прадпрыемствах горада разгарнулася дзейная падрыхтоўка да 40-годдзя Кастрычніка.

Высока трымаюць сцяг соцыялістычнага спаборніцтва нашы работніцы. Алена Панькова дасканалавала прадфесію электразваршчыцы. На вагонным участку яна працуе дваццаць год. Выкананне двух норм стала для яе звы-

Брыгада канатчыц Гомельскага суднарамонтнага завода, дзе брыгадзірам Вольга Рэзнікава, па праву лічыцца адной з лепшых. У гонар 40-й гадавіны Вялікага Кастрычніка члены брыгады выконваюць нормы на 130—140 прац. На здымку: (злева направа) Вольга Рэзнікава, Галіна Пахомава, Надзея Петушкова, Ульяна Яўсеенка, Мар'я Павуценка.

Фото П. Нікіціна.

Комсамолкі Еўдакія Вальдман (злева) і Валянціна Галавіна гутараць аб чымсьці, што так усхвалявала іх у даны момант. Напэўна, тэхналаг цэха Галавіна палічыла неабходным зрабіць нейкае дзелавое ўказанне Еўдакіі, бо яны абедзве «хварэюць» за вязальна-трыкатажны цэх гомельскай панчошна-трыкатажнай фабрыкі імя 8-га сакавіка, у якім разам добрасумленна працуюць. Еўдакія Вальдман — добрая работніца. З месяца ў месяц выконвае план на 130 працэнтаў, яна і настойлівая вучаніца вячэрняй сярэдняй школы. І, можа быць, вельмі хутка, атрымаўшы атэстат сталасці, Еўдакія стане студэнткай вышэйшай школы, а потым і добрым інжынерам.

чайнай з'явай. Алена Данілаўна выхавала пяцёра дзяцей. Яна знаходзіць час і для поўнацэннай працы, і для выхавання дзяцей, і для грамадскай дзейнасці.

Ад Алены Паньковай не адстае і яе сяброўка, свідравальшчыца вагоннага ўчастка Юлія Парыжская, якая абслугоўвае тры станкі.

Працавітых жанчын у Гомелі многа. Іх сустрэнеш і на падшыпніковым заводзе, і на панчошна-трыкатажнай фабрыцы, і на станкабудаўнічым заводзе. Завод імя Кірава нядаўна пачаў выпускаць станкі для стругання касцякоў цягавых матораў электравозаў. Прыемна адзначыць, што ў іх стварэнні актыўны ўдзел прынялі інжынеры-канструктары Зінаіда Мілер і Ганна Гумянікова.

Перадавыя работніцы вытворчасці нястомна змагаюцца за тэхнічны прагрэс. На «Гомсельмаш» дзесяць год працуе інжынер-тэхналаг, дэпутат гарадскога Савета Валянціна Даўгарукава. Яна ўнесла тры рацыяналізатарскія прапановы, якія даюць вялікую эканомію. Прапановы інжынера-тэхнолага «Гомсельмаша» комсамолкі Лідзіі Лаўрыненка таксама далі значную эканомію.

Сёлета «Гомсельмаш» і работнікі прамыслай кааперацыі атрымалі новыя клубы. Будуюцца цудоўны Палац піонераў, тэлевізійны цэнтр, дзіцячая балыніца, вучэбныя карпусы.

У гамяльчан стала традыцыяй спаборніцаць з працоўнымі Чэрнігава. Апошняя праверка паказала, што ў выкананні вытворчага плана перамагаюць гамяльчане, а ў галіне добраўпарадкавання і азелянення тэрыторый прадпрыемстваў — чэрнігаўцы. Але мы будзем і далей упэўнена змагацца за першыноство.

Многае дасць нам стварэнне Соўнаргаса БССР, удасканаленне форм кіравання прамысловасцю і будаўніцтвам. На нашы прадпрыемствы і будоўлі прыбываюць спецыялісты з цэнтральнага апарата. Будзем працаваць па-новаму, будзем працаваць яшчэ лепш.

Е. КУРЧЫНА,

загадчыца прамыслова-транспартнага аддзела Гомельскага гаркома КПБ.

КЛАПАТЛІВЫЯ РУКІ

ЦЯГНІК ідзе ў Ленінград. Шумна ў вагоне для маці і дзіцяці: адно малое гучна спявае, другое нястрымна плача. Аказваецца, маладая маці ўзяла ў дарогу толькі сухары і пячэнне, а дачка патрабуе кашкі.

Правадніца дапамагае супакоіць малую, забаўляе яе з чыста матчынай пяшчотнасцю, і дзіця засынае.

— Зараз будзе вялікая станцыя, — кажа яна маці. — Хочаце, прынясу вам гарачы абед?

Юлія Нікіцічна стараецца як найлепш абслужыць пасажыраў з дзецьмі, не абмяжоўваючыся рамкамі «цыркуляра». Яна дапамагае закампасціраваць білет, і набыць плацкарту, і перабрацца жанчыне з дзіцем з агульнага вагона ў дзіцячы.

Гэтую невялікую хударлявую жанчыну добра ведаюць на Гродзенскім чыгуначным вузле. Яна атрымала агульнае прызнанне, бо заўсёды цікавілася жыццём і бытам правадніц. І ўжо так павялося, што жанчыны пачалі раіцца з ёю, дзяліцца перажываннямі, выбралі старшынёй жонсовета.

— У нашай рабоце, — расказвае Юлія Нікіцічна, — асноўную ўвагу даводзіцца ўдзяляць быту. У сем'ях праваднікоў муж і жонка, бываючы ў розных паездках, доўга не бачацца. Часам пачынаецца рэўнасць, спрэчкі, справа ледзь не да разводу даходзіць. Жонсовет, як «шэф», стараецца ўнікнуць у іх жыццё, дапамагчы.

Правадніца Н. Ярэменка рэдка бачыць сваіх дзяцей. Калі мы зайшлі да яе, яна толькі што вярнулася з паездкі, а муж паехаў. Дзеці дрэнна дагледжаны. Жонсовет звярнуўся ў профарганізацыю за дапамогай. На атрыманыя грошы тое-сёе купілі дзецям.

А бывае і так, што патрэбна не матэрыяльная дапамога, а меры адміністрацыйнага ўздзеяння. Ёсць у рэзерве правадніца Мікульская — маці траіх дарослых дзяцей: дачка замужам, адзін сын паехаў па вярбоўцы, а малодшы, 13-гадовы хлопчык, жыве пры маці.

Спачатку Мікульская была прыбіральшчыцай вагонаў. Па хадайніцтву жонсовета яе перавялі правадніцай прыгарадных вагонаў, а потым — на далёкія адлегласці.

— З таго часу, — расказвае Юлія Нікіцічна, — і загуляла Мікульская. З першай-жа зарплаты накупіла сабе пацерак, прысцёнкаў, трохпаварховыя завушніцы. Пачалі мы яе сароміць:

«Лепш-бы сына адзела ды абубла». Яна і слухаць не хацела. Урэшце трапіла на гарадскую дошку ганьбы...

Сын вучыцца ў 45-й школе. Педсовет хадайнічаў перад народным судом аб пазбаўленні Мікульскай правоў маці і ўладкаванні хлопчыка ў дзіцячы дом. Зараз адміністрацыя хоча звольці яе з работы, гэта значыць кінуць чалавека на волю лёсу. Жонсовет хадайнічае, каб яе не звальнялі, а перавялі на іншую работу.

— У нас шмат маладых маці, — гаворыць Юлія Нікіцічна. — Аднойчы ў жонсовет звярнуліся М. Жураўлёва і А. Кузняцова. Адміністрацыя адмовілася прыняць іх дзяцей у дзіцячы сад і яслі: няма месца і ўсё. Жонсовету прыйшлося правярыць. Аказалася, што ў садзе і яслях выхоўваліся дзеці, маці якіх не працуюць.

— Шмат год працуе ў нас Анастасія Камлюк, — расказвае Юлія Нікіцічна. — Яна — маці-адзіночка. Дачка яе вучыцца ў шостым класе. Маці не заўсёды бывае з дачкой, не заўсёды можа ёй дапамагчы. Неяк яна спыняе мяне і просіць: «Даўно хачу пагаварыць з вамі: вучаніца мая пачала адставаць, хоць-бы вы на яе зрабілі ўплыў». Перш за ўсё я зайшла ў школу. Настаўнікі расказалі, што дзяўчынка здольная, але крыху лянуецца. Азнаёмілася з яе сшыткамі і ўбачыла, што ёй цяжка самай дагнаць клас. Я ахвотна ўзялася дапамагчы. Займалася з ёю месяца паўтара. Дзяўчынка пачала паспяваць.

Можна падумаць, што ў Юліі Нікіцічнай няма сваёй сям'і, няма хатніх клопатаў. Але гэта не так. Дзве дачкі яе ўжо замужам, адзін сын скончыў дзесяцігодку і працуе, другі — вучыцца ў медыцынскім тэхнікуме.

Праз момант Юлія Нікіцічна зноў расказвала пра работу жонсовета:

— Едучы цягніком, гляньце ў акно. Перад вамі мільгаюць кветкі на клумбах, разбітых ля стрэлачных пастоў, пероны, якія тонучы ў зеляніне дрэў і кветак. Ведайце, што тут папрацавалі жаночыя рукі. А калі вам удалася заглянуць у стрэлачную будку, звярніце ўвагу на чыстату і парадак. Гэта таксама частка работы жонсовета...

Юлія Нікіцічна Ткачэнка любіць сваю работу, любіць людзей. За гэта яе паважаюць на Гродзенскім вузле.

Н. СЯРГЕЕВА

Мары збываюцца

I. КЛИМАШЭЎСКАЯ

(Нарыс)

КАЛІ ўпершыню трапіш у пасёлак аўтазавода, можа здацца, што ты ў курортным горадзе: так шмат тут зеляніны і кветак, такія светлыя і прыгожыя дамы. Ля высокай заводскай агарожы буйна цвіце чаромха. І толькі велізарныя шматтонныя самазвалы з сярэбраным зубрам, якія выязджаюць з варотаў, падказваюць, што ты ля сцен Мінскага аўтамабільнага завода.

На такім гіганцкім прадпрыемстве мне здарылася быць упершыню. Хоць у парткоме папярэдзвалі, што знайсці механа-зборачны цэх не зусім проста, я і не меркавала, колькі людзей прыдзецца затрымаць і распытаць, пакуль сярод многіх велізарных карпусоў знайду той, дзе працуе Ліда Сафроненка.

У нязвычным для старонняга вуха грукце механа-зборачнага цэха людзі спакойна, нібы нарадзіліся ў аглушальным шуме, стаяць за сваімі станкамі. Чалавек, які не працуе, здаецца ў гэтых абставінах з'явай неспадзяванай і быццам нават не асабліва прыемнай. Гэта я адчула, як толькі майстар падвёў мяне да свідравальнага станка, за якім стаяла Ліда Сафроненка. Дзяўчына з яўнай прыкрасцю адарвалася ад работы. За сабой я не чула ніякай віны, але пад позіркамі шэрых строгіх вачэй раптам адчула сябе вінаватай. Мне ўжо стала шкада, што пісаць я павінна іменна аб гэтай дзяўчыне, а не аб той, вясёлай, што хітравата ўсміхнулася мне, калі я ўваходзіла ў цэх.

Змена ў гэты суботні дзень канчалася рана. Да гудка заставалася каля гадзіны, і мы з Лідай дамовіліся сустрэцца пасля работы. Калі прабасіў гудок і каля праходной пацякла цэлая рака незнаёмых вачэй, усмешак, я раптам спалохалася, што не пазнаю Ліду, а яна не заўважыць мяне, і наша сустрэча не адбудзецца. Але я пазнала адразу яе твар — адзін з тых простых, добрых, прывабных унутраным чалавечым характарам твараў, якія надоўга запамінаюцца.

Мне трэба было ведаць аб Лідзе значна больш таго, што сказалі ў партыйным камітэце. Там характарызавалі Сафроненка, як перадавую работніцу, маладога члена партыі і вучаніцу вячэрняй шко-

лы рабочай моладзі. Але анкетныя даныя не заўсёды раскрываюць сапраўдны характар чалавека, не адзначаюць прыкмет натуры, прыгожай і высокароднай. Хацелася ведаць, як рос чалавек, аб чым марыў, як дасягнуў многага, якую мэту паставіў у далейшым.

Шчырая размова наша адбылася ў пакоі інтэрната, дзе жыве Ліда з сяброўкамі. Пра сябе яна расказвала спачатку нясмела, як сарамлівая ад прыроды людзі, але паступова раскрылася, і мы абедзве так захапіліся, што зусім забылі пра мэту сустрэчы.

Нарадзілася Ліда ў 1933 годзе ў вёсцы Рэчыцы Полацкага раёна. Жыццё не асабліва песціла дзяўчынку. Ёй было ўсяго два гады, як памёр бацька. Потым вайна намнога скараціла дзяцінства Ліды. Калі памерла маці, на плечы дванаццацігадовай дзяўчынкі зваліўся клопат аб нялёгкай вясковай гаспадарцы, які трэба было сумяшчаць з вучобай у школе.

Вайна ператварыла квітнеючыя гарады і вёскі Беларусі ў груды руін і попелу. Трэба было адраджаць жыццё, аднаўляць і прымнажаць багацце краіны. Ліда часта чула ў школе і чытала ў газетах пра сваіх аднагодак комсамольцаў, якія сталі ў рады рабочага класа і ўзнімаюць цяжкую прамысловасць. Яна ведала, што цяпер гэта самае важнае, і марыла аб працоўных подзвігах. Лідзе не было і семнаццаці год, калі яна скончыла Гаранскую школу і паехала ў Мінск.

І вось гэтая яснавокая дзяўчына з Полаччыны прыйшла ў адзел кадраў Мінскага аўтамабільнага завода. У яе тады не было нічога, апроча маладосці, моцных рук і смелага, гарачага сэрца. Аказалася, што гэта і ёсць самае вялікае багацце. Хутка яна асвоілася ў новым рабочым калектыве і стала кваліфікаванай фрэзероўшчыцай.

Здавалася-б, мара збылася. Але Ліда не такі чалавек, каб спакойна прырастаць да месца. Яна хацела аддаць Радзіме ўсё, што мела карыснага, не ўтоіць ніводнай залатой пясчынкі з таго запасу, якім багата яе душа. Калі ты адчуваеш, што можаш даць людзям больш, шукай шляхоў для выяў-

лення сваіх здольнасцей. Ліда шмат думала аб гэтым. І калі ў цэху ўстанавілі новы рэзбанаразны станок, яна першай узялася працаваць на ім. Але не адразу пакарыўся гэты навічок. Былі хвіліны, калі Ліда шкадавала аб сваёй храбрасці. Але якою шчасліваю чулася яна, калі ёй удавалася атрымаць якую-небудзь новую перамогу над станком, якое-небудзь новае ўменне. Ужо месяцы праз два, назіраючы за работай наладчыка, яна пераняла яго майстэрства, і цяпер станок пакарыўся лідзінай волі.

— Вось так і працую, — гаворыць Ліда. — А калі няма работы на рэзбанаразным, працую на свідравальным, што таксама час эканоміць.

Па голасу і выразу вачэй Ліды здагадваюся, што зладжанасць і лёгкасць у рабоце яе хутчэй за смучае, чым радуе.

— Праўда, — адказвае яна, — у мяне нейкі дзіўны характар. Не люблю, калі ўсё лёгка даецца. Хочацца перамагаць цяжкасці.

Хаваючы ўспыхнуўшы твар, яна нізка апускае галаву, і мне ясна, што яе словы аб цяжкім — не проста прыгожая фраза, а самая сутнасць характару. Яна павяла Ліду з роднай вёскі ў грукоцучыя цэхі завода, падказала пакінуць добра вывучаны станок дзеля незнаёмага, складанага, пасля шасці год перапынку пасадзіла зноў за школьную парту...

Пачынаючы працаваць на заводзе, Ліда разумела, што сямі класаў ёй не хопіць, каб ісці ўперад, што немінуца прыйдзе час, калі недахоп адукацыі пацягне назад. Прыйшлося аднаўляць у памяці забытае, каб не здацца смешнай таварышам, якія вучыліся рэгулярна і ведалі больш... Маладое самалюбства было хваравіта ўразлівым, і Ліда зноў села за парту. Цяпер яна скончыла дзевяты і думае аб інстытуце, хоць уперадзе яшчэ самы цяжкі, дзесяты клас.

Калі ў парткоме сказалі, што Ліда Сафроненка — член партыі з двухгадовым стажам, я, папраўдзе кажучы, здзівілася. А вось цяпер, пад канец нашай размовы, зразумела, што інакш і быць не магло. Ёсць людзі, якія адчуваюць жыццё толькі тады, калі ідуць у першых радах барацьбітоў

за шчасце ўсіх сумленных людзей на зямлі. Ліда іменна такі чалавек. Недарма-ж яе «дзіўны» характар пачынае бунтаваць, як толькі даводзіцца спыняцца на месцы.

Цяжка было не заўважыць, што Ліда асабліва цёпла гаворыць пра родную вёску, пра калгас «Новыя Гараны», дзе працягла дзяцінства і дзе жывуць родныя. Яе замілаванне да вёскі, да зямлі наводзіць мяне на здагадку, якая пры іншых акалічнасцях не магла-б прыйсці ў галаву.

— Ну, што-ж, — кажу я, — хутка атэстат сталасці, а там — політэхнічны інстытут?

І я не здзіўлена, калі Ліда адмоўна ківае галавой.

— У калгас хачу, — гаворыць яна: — там цяпер цяжэй. Вось скончу школу, паступлю завочна ў сельскагаспадарчы — і дамоў.

Але дзяўчыну трывожыць думка, ці правільна будзе кінуць завод, які яе выхаваў, дзе яна ўступіла ў партыю, бачыла столькі радасных дзён? Ці не будзе гэта адступленнем, уцёкам? Не, Ліда, які-ж уцёк; калі чалавек ад адной барацьбы ідзе да другой, туды, дзе можа даць больш, бо сілы чалавечыя прымнажае талент. Краіне патрэбны ўмелыя рукі, вернае сэрца і светлы розум усюды, дзе

ідзе барацьба за жыццё, за народнае багацце. І на якім-бы ўчастку гэтага фронту ты ні змагаўся, — гонар табе і слава.

Мы развітваемся з Лідай.

— Да пабачэння ў калгасе «Новыя Гараны». Праз некалькі год прыеду пісаць нарыс пра агранома Сафроненка.

Ліда смяецца:

— Да гэтага яшчэ далёка. Гэта-ж толькі мара.

Але ў голасе дзяўчыны цвёрдая вера. Яна ведае, што жыве ў краіне, дзе збываюцца ўсе добрыя, светлыя мары.

3 рэдакцыйнай пошты

ПРЫКЛАДНАЯ ЗВЕННЯВАЯ

Мар'я Барысаўна Бязмен з калгаса «Шлях комунізма» (Карэліцкі раён) ужо чацвёрты год кіруе ільнаводчым звяном. За выдатныя вынікі ў працы яна кожны год бывае на сельскагаспадарчай выстаўцы ў Маскве. А ў 1956 г. за паказальны лён прэміявана прымёнікам «Радзіма» і залатым медалем.

— Замест планавых пяці мы даем на шэсць-сем цэнтнераў лёну з гектара, — гаворыць Бязмен. — Не шкадуем часу і сіл на падкормку і праполку. Падбіраем найлепшае насенне. А ў гонар 40-й гадавіны Вялікага Кастрычніка абяцаем даць рэкордны ўраджай!

А. АНІШЧЫК

Лепшая трактарыстка Глыбоцкай МТС Маладзечанскай вобласці комсамолка Глафіра Бурзак, працуючы на трактары «Беларусь», план гэтага года выканала ўжо на 70 прац.

Фото В. Лупейкі

КІНОМЕХАНІКІ ІВАНОВЫ

Сеанс скончыўся. Задаволеныя глядачы павольна пакідаюць перапоўненае памяшканне Кісянцёўскай хаты-чытальні (Рагачоўскі раён).

Як толькі соўгас «Рагачоўскі» набыў кіноперасоўку, муж і жонка, Валянціна і Веніямін Івановы, пачалі працаваць кіномеханікамі. Яны абслугоўваюць 11 населеных пунктаў. Нядаўна соўгас даў ім машыну, правільней — сам Веніямін сабраў з чатырох старых грузавікоў адзін і на ім раз'язджае з кіноперасоўкай. Веніямін — вадзіцель машыны і матарыст, а Валя — кіномеханік. Машына дапамагае ім працаваць дакладна па графіку.

Усе сельскія кіногледачы з павагай гавораць аб Івановых і ахвотна наведваюць сеансы. Перад пачаткам сеанса Валянціна або Веніямін знаёмяць гледачоў з кароткім зместам фільма, тлумачаць незразумелае, запісваюць заяўкі на будучыя карціны і стараюцца іх выконваць. Вось чаму і зборы ў іх заўсёды вялікія, і план яны перавыконваюць.

В. АРХІПЕНКА

ПЛЁННАЯ ПРАЦА

І старанныя-ж дзяўчаты ў нашым калгасе! Дзе толькі яны ні працуюць — усюды іх працу відаць.

У 1954 годзе на ферму, дзе працавала 65-гадовая Домна Мальчык, прыйшла 18-гадовая Насця Лызо, каб павучыцца ў спрактыкаванай цялятніцы і дапамагчы ёй.

На ферме яна вялікую да-

памогу аказвае сваім сяброўкам.

Корміць і поіць цялят па графіку, рэгулярна чысціць іх, падсцілае, праветрывае памяшканне.

— Ідзіце пабегайце, — гаворыць Насця, выпускаючы цялят на двор. Цяляты весела выбягаюць і, як віхор, носяцца з канца ў канец двара. Некаторыя прабуюць свае сілы, дужаюцца. Глядзіць Насця на сваіх гадунцоў і радуецца.

Добры догляд дае нядрэнны вынік. Цяляты хутка падрастаюць і прыбываюць у вазе.

За два гады Насця выгадала 75 цялят. У яе не было выпадку падзяжу жывёлы. Па ўсяму калгасу яна дабілася лепшых вынікаў у гадоўлі маладняка.

— Залатыя рукі ў гэтай дзяўчыны, — так гавораць пра яе нашы калгаснікі.

Нікалай ЧАРЭЙЧЫК

Калгас «Зара комуны». Клічаўскі раён, Магілёўская вобласць.

ЗАСЛУЖАНАЯ ПАХВАЛА

У магазіне «Гастронам» № 2 г. Бабруйска заўсёды шматлюдна, асабліва ў аддзеле кандытарскіх вырабаў ля прылаўка, за якім працуе комсамолка Валянціна Аніськова.

— Дайце, калі ласка, пячэння.

— Ёсць у вас цвёрдыя цукеркі, нахштат «барбарысу»? Прадаўшчыца ветліва дае неабходныя тавары. Яна працуе вельмі хутка.

— Галоўнае ў тым, — гаворыць Аніськова, — каб лю-

дзі былі задаволены. А для гэтага трэба добра ведаць свае абавязкі.

Валянціна Аніськова сапраўды добра ведае сваю справу. Сумленнай працай, чулымі, уважлівымі адносінамі да пакупнікоў яна заваявала павагу і ў іх і ў сяброў па рабоце. Не адну падзяку вынеслі ёй пакупнікі і кіраўніцтва магазіна. Прозвішча Аніськовай занесена на Дошку гонару бабруйскага аддзялення «Гастронам». Ёй прысвоена званне «Лепшага прадаўца».

Н. КАСЦЯН

10 год працуе птушніцай у калгасе «Шлях да соцыялізма» Рудзенскага раёна Мінскай вобласці Ірына Віктараўна Крывашэва. За дасягнутыя поспехі яна не раз была прэміявана праўленнем калгаса, узнагароджана двума бронзавымі і адным сярэбраным медалём УСГВ.

У мінулым гаспадарчым годзе яна выгадала каля 900 курэй з 1000 куранят. Сёлета яна абавязалася дабіцца яшчэ лепшых вынікаў. На здымку: птушніца і. В. Крывашэва корміць курэй. Фото П. Наватарова (Фотахроніка БелТА).

УСПАМІНАЮЧЫ МІНУЛАЕ

У вёсцы Ісерна на Случчыне жыве 75-гадовая калгасніца Вольга Цімафееўна Капацэвіч — адна з першых арганізатараў савецкай улады на Случчыне, удзельніца першай Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі ў Маскве ў 1923 годзе. Тав. Капацэвіч сустракалася з В. І. Леніным, Н. К. Крупскай, Кларай Цэткін, была членам ЦВК БССР. Ніжэй публікуюцца яе ўспаміны.

ВЕСТКУ аб перамозе Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Петраградзе, памятаю, прынёс у нашу вёску Ісерна член Случкага рэвалюцыйнага камітэта. Прыскакаў ён на кані, усхваляваны, вясёлы. Праз некалькі гадзін сабраўся на вуліцы сход. Я хоць і непісьменная была, але ад мясцовых актывістаў чула пра большэвікоў, пра Леніна, бачыла ягоны партрэт у газетах. Прамоўца гаварыў, а сяляне слухалі моўчкі. «Хто жадае выступіць?» І якаясьці сіла падштурхнула мяне. Гаварыла тое, што адчувала сэрцам, — аб новым жыцці, якое пачнем будаваць, аб тым, што скончылася векавая цемра для народа. І зараз дзіўлюся, адкуль у мяне словы браліся.

З гэтага часу я пайшла да савецкай улады з адкрытым сэрцам, як да мацеры роднай. Бо адчула, што свая гэта ўлада.

Мінулі гады грамадзянскай вайны.

• Восенню 1923 года ў Случку адбылася першая павятовая сельскагаспадарчая выстаўка. Была на ёй і я з аднавяскоўцамі. Экспанаты нашы былі бедныя: маткі палатна, вышытыя абрусы, дамацканыя кашулі. Кулакі павыводзілі на выстаўку і пародзістую жывёлу. Падыходзіць да мяне сакратар павятовага камітэта партыі і гаворыць: «Вольга Цімафееўна, скажыце некалькі слоў народу». І я выступіла. Гаварыла аб тым, што ўжо ніколі не вернуцца старыя парадкі, што сяляне павінны падтрымліваць савецкую ўладу. Закончыла выступленне словамі: «Далоў разоры і межы, няхай жыве трактар!»

Пасля выстаўкі заязджае да мяне сакратар і прапануе ехаць на першую Усесаюзную сельскагаспадарчую выстаўку ў Маскву. Папраўдзе скажу, ад яго слоў мне аж страшна стала. Я і Случка добра не ведала, цяжкі толькі здалёку бачыла, а тут — у Маскву. Адабрала я экспанаты: самыя лепшыя і прыгажэйшыя абрусы, палотны. Паехалі мы з суседкай Арынай Трухан. У Маскве нас сустрэлі, пасялілі ў былым графскім доме.

Выстаўка адбылася ў канцы верасня — пачатку кастрычніка

1923 года. Мне зараз цяжка ўспомніць, у якім раёне Масквы яна была. Але памятаю, што з'ехаліся туды прадстаўнікі амаль усіх народаў краіны. Былі экспанаты першых калгасаў. Нас, беларускіх дэлегатаў, было нямнога, і вылучаліся мы сярод іншых дамацканай вопраткай, лапцямі.

Стаяў сонечны дзень. З самай раніцы на выставачную плошчу пачалі збірацца людзі. Сакратар нашага павятовага камітэта партыі падышоў да мяне і ціхенька сказаў: «Зараз адкрыецца выстаўка, члены ўрада прысутнічаюць, трэба выступіць, Вольга Цімафееўна». Хоць я і вельмі хвалювалася, але прамову сказала.

Паднялася на трыбуну, а там Надзежда Канстанцінаўна Крупская, Клара Цэткін. Яны падалі мне рукі, цёпла і шчыра прывіталіся. Потым выступіла Надзежда Канстанцінаўна. Яна сказала, што зараз выступіць жанчына з далёкай беларускай вёскі, са Случчыны, што яна раскажа аб вялікім аўтарытэце савецкай улады на вёсцы. Потым Надзежда Канстанцінаўна прадаставіла мне слова і падбадзёрваючы кінула мне галавой. Першы раз за ўсё жыццё я, простая сялянская баба, выступала перад многатысячным натоўпам. Гаварыла аб гаротнай долі беларускай жанчыны да рэвалюцыі, аб сваім шматпакутным жыцці і што вось цяпер я, як і мільёны жанчын, роўнапраўны чалавек у сваёй краіне.

Пасля мітыngu Надзежда Канстанцінаўна гутарыла са мной, цікавілася маёй сям'ёй, пыталася, на каго я пакінула дзяцей. Потым сказала: «Я хачу, каб вы пабачылі Леніна». «Я пращу вас», — адказала я і адчула, як моцна застукала маё сэрца. Мы селі ў адкрыты аўтамабіль і паехалі кудысьці за горад. Гэта, напэўна, была дача Владзіміра Ільіча. Мы пайшлі па ўсыпанай жоўтым лісцем алеі. Потым дарожка павярнула ўлева, і на лавачцы я заўважыла чалавека, якога раней бачыла на партрэтах. Владзімір Ільіч устаў і падышоў да нас, цёпла прывітаўся. Ён быў без шапкі, у лёгкім пінжачку, з-пад якога відаць была белая кашуля. Прыняў ён мяне, як бацька родны. Распытваў, як жы-

вучь сяляне нашай вёскі, колькі ў мяне дзяцей, з чым я прыехала на выстаўку. Гаварыў, а вочы ўвесь час свяціліся цёплай, бацькоўскай усмешкай. Потым паклікаў да сябе суправаджаючага, напісаў і перадаў яму якуюсьці запіску. Па гэтай запісцы мне выдалі чаравікі (прыехала я ў лапцях), хустку, спадніцу. У выставачным камітэце мне прапанавалі застацца ў Маскве і працаваць на выстаўцы. Але я адмовілася, не магла заставацца там. Атрымала прэмію — 12 пудоў жыта, сталёвы плуг, 10 фунтаў канюшыннага насення — і паехала дадому. А на вёсцы ў гэты час кулакі ўзнімалі галовы, а беднякі па-ранейшаму хадзілі да іх на заробкі.

Аб тым, што бачыла на выстаўцы, аб сустрэчы з Леніным расказвала на мітынгх сялянам сваёй і суседніх вёсак. Як сёння памятаю мітынг у валасным цэнтры — мястэчку Пагосце. Народу сабралася — процьма. Як заўважылі кулакі мяне і райкомаўскіх таварышаў на трыбуне, давай крычаць: «Хопіць хлусіць, злазь!» Як стала я раскажваць пра Леніна, дык народ акружыў трыбуну такім шчыльным колам, што дзе толькі і дзяваліся тыя кулакі. Гаварыла пра калгасы, чые экспанаты бачыла ў Маскве на выстаўцы, пра электрычнае святло, пра новую культуру ў вёсцы. А мне з натоўпу жанчыны кідалі кпіны: «Каб ты, маладзіца, так жыва была, як у нас будзе электрычнасць». Зараз у нас і радыё гаворыць, і электрычнасць ёсць.

У сакавіку 1924 года мяне выбіраюць дэлегатам на першы Усебеларускі з'езд жанчын, які праходзіў у памяшканні тэатра, што цяпер імя Янкі Купалы носіць. Выступала я на з'ездзе з прамовай. Мяне выбралі членам ЦВК БССР. Мне давялося шмат ездзіць па гарадах і сёлах Беларусі, дапамагаць весці барацьбу з дзіцячай беспрытульнасцю, арганізоўваць дамы інвалідаў. А ў вольны час хадзіла на заняткі па ліквідацыі непісьменнасці.

Але больш за ўсё прыходзілася выступаць мне агітатарам. Гаварыла на мітынгх і сходах аб перамоганосным шэсці савецкай улады на вёсцы, аб вялікіх пра-

Усякаму, хто бываў на Случчыне і праяжджаў непадалёку ад вёскі Ісерна, даводзілася бачыць хваёвую дуброву. Дрэвы высаджаны ў строгім парадку. Адкуль ні паглядзіш на гэты лес, абавязкова ўбачыш некалькі вузкіх прасветаў паміж дрэвамі. Летам тут моцна пахне хваёвай смалою, пяском. А паветра чыстае, на суніцах настоенае... Яна выдзяляецца зялёным востравам сярод поля.

«Вольгіна дуброва» — так мясцовыя калгаснікі называюць гэтае маляўнічае месца.

У 20-я гады сяляне вёскі Ісерна пад кіраўніцтвам Вольгі Цімафееўны Капацэвіч пасадзілі дуброву супроць пясной, што падступалі ўжо да вёскі.

вах, якія атрымала жанчына ў нашай краіне. Выступала я, расказвала — і людзі мне верылі, бо іх справы і клопаты былі знаёмыя і блізкія.

У 1925 годзе аднасяльчане выбралі мяне старшынёй сялянскага камітэта беднаты. Потым — калектывізацыя. Мяне выбралі старшынёй толькі што створанай арцэлі. Цяжка было. У першы раз усту-

піла ў калгас толькі 14 чалавек з ліку беднаты. Але гэта толькі адразу. Праз некаторы час у калгас увайшла амаль уся вёска. За гэта, помсцячы мне, кулакі спалілі маю хату. Згарэла ўсё да ніткі. Але калгас дапамог адбудавацца. Перад Вялікай Айчыннай вайной працавала загадчыцай птушкафермы. Зараз атрымліваю дзяржаўную пенсію.

Калі ўспамінаю сваю маладосць, то здаецца мне, што пачынаецца яна з 1917 года, хоць і было мне ўжо тады 35 гадоў. Толькі пры савецкай уладзе пазнала я, што такое сапраўднае жыццё. Вялікі Кастрычнік раскрыў мне, як і мільёнам жанчын, душу і сэрца, напоўніў іх радасцю невычарпальнай.

В. КАПАЦЭВІЧ

Пісьмо ў рэдакцыю

Шчырае дзякуй

Дарагія таварышы! Я азнаёмілася з усімі адказамі, якія атрымала рэдакцыя «Работніцы і сялянкі» на маё пісьмо, змешчанае ў № 1 за 1957 год пад загалоўкам «Чаму так здарылася?».

Абмяркоўваючы яго, некаторыя чытачы рэзка абвінавачваюць толькі мяне, другія — толькі мужа, трэція лічаць, што мы абодва вінаваты, а ёсць і такія, якія жаліцца на свае сумныя сямейныя справы і ў сваю чар-

гу просяць падтрымкі, парад. Але як-бы там ні было, ва ўсіх пісьмах праглядае адзіная высокародная мэта: дапамагчы чалавеку выблытацца з цяжкага становішча. Я ад душы ўдзячна чытачам за сардэчныя пісьмы, у якіх знайшла дзельныя і грунтоўныя парады.

Як-жа выглядаюць цяпер мае сямейныя справы?

Водгукі на маё пісьмо ў часопіс «Работніца і сялянка», затым агляд і, нарэшце, ўсе

пісьмы, атрыманыя рэдакцыяй, дапамаглі мне разабрацца ва ўчынках, пачуццях і знайсці ў сабе недахопы, якія я не заўважала раней. Прыпомніла я, што муж да мяне ніколі не прыдзіраўся, бачачы мае некаторыя дзівацтвы, ведаючы недахопы. Дык ці павінна я так хваравіта рэагаваць на асаблівасці яго характару? Вядома, не павінна. І маюць рацыю ўсе, хто пісаў пра гэта.

Агульнымі стараннямі мы разабраліся ў нашых справах, і ўсё ўладзілася. Вось ужо некалькі месяцаў муж не п'е,

стаў, як і раней, добрым мужам і бацькам. Аказалася, што ён любіць кнігі ваеннага зместу. А я старалася навізаць яму свае густы.

Думаю, што наша жыццё будзе шчаслівым, калі мы абодва будзем яго аберагаць.

Мне застаецца гораха падзякаваць рэдакцыю за ўважлівыя адносіны да мяне, а чытачоў — за сяброўскія водгукі і парады.

Жадаю кожнаму, хто трапіў у падобнае становішча, добра ўладзіць свае сямейныя справы.

ЧЫТАЧКА Н.

СЭРЦА МАЦІ

(Нарыс)

ПІСЬМО адрасавана ў Пінск, Тацяне Іванаўне Барычэўскай. У канверт укладзена фатаграфія: дзяўчынка-падлетак, яснавокая, з густымі цёмнымі косамі, глядзіць з яе крышку сумна. На адвароце — надпіс: «Маме, якая стала роднай! Заўсёды, калі мне стане цяжка ў жыцці, Ваш вобраз, Тацяна Іванаўна, будзе служыць для мяне прыкладам»...

Мілая, смешная дзяўчынка! І адкуль толькі такія словы: «Ваш вобраз»... «Тацяна Іванаўна»... Але па пісьму ўсё тая-ж Светка. Ные крышку: «Сумна мне тут без цябе, мамачка. Ніяк не магу прызвычаіцца. Але мы хутка ўбачымся, праўда? Абяцай, што так».

Тацяна Іванаўна бярэ паперу, і ў каторы раз ёй прыпамінаецца ўсё, што звязана з гэтай дзяўчынкай. «Мама, якая стала роднай!».. Якімі толькі нечаканасцямі не здзіўляе нас жыццё!

... Тацяна Іванаўна Барычэўская працавала тады старшынёй гаркома прафсаюза настаўнікаў. Адноўчы красавіцкім днём да яе прыйшоў дырэктар адной са школ Пінска. Хвалючыся і абурваючыся, пачаў гаварыць. Тое, што ён раскажаў, на самай справе здавалася проста неймаверным.

«Учора позна ўначы прыбегла ў школу незнаёмая дзяўчынка. Гаворыць, маці забівае, морыць голадам, не пускае вучыцца. Я пакінуў дзяўчынку ў сябе, накарміў, а раніцай мы пайшлі да гэтай жанчыны. Дзяўчынка не перавялічвала. Школа не ведала пра гэта, бо сям'я з'явілася ў горадзе зусім нядаўна. І жанчына нідзе не працавала».

Але калі мы пачалі сароміць маці, яна нам заявіла: «Чаго вы да мяне прычапіліся? Дзяўчынка-ж мне ніхто! І не патрэбна яна мне, забірайце яе куды хочаце».

А далей высветлілася вось што. Калі гэтая дзяўчынка, Света Малкава, была зусім маленькай, муж і жонка Анціпавы дзесяці на захадзе Украіны тайком вывезлі яе ад сапраўдных бацькоў. Сваіх дзяцей у іх не было, а Анціпаў разлічваў, што дзіця зробіць уплыў на яго жонку, якая пакутавала ад запояў. Каб замесці сляды, Анціпавы шэсць год пераязджалі з месца на месца. Усе гэтыя гады Свеце жылося не солідка — з п'янчугі маці не атрымалася. Так яны трапілі і ў Пінск. А тут Анціпаў, відавочна, страціўшы надзею наладзіць сям'ю у адзін цудоўны дзень знік. Дзяўчынка засталася з мачыхай. Тая запіла, канчаткова апусцілася і яшчэ мацней узненавідзела Святлану. Калі зусім стала не пад сілу, дзяўчынка вырашыла ўцячы. Знаёмых у яе не было, і яна прыйшла ў школу.

— Што цяпер будзем рабіць? — спытаў дырэктар.

— А дзе дзяўчынка?

— Тут яна. Света! — крыкнуў ён у дзверы.

Дзверы зараз-жа адчыніліся, і на парозе стала тоненькая фігурка.

— Вось яна, наша падарожніца, — прамовіў дырэктар як мага веселей, каб рассяць няёмкае маўчанне. Барычэўская сустрэла позірк дзяўчынкі. Яго немагчыма было абмінуць. Стомленыя і сумныя вочы глядзелі з чаканнем і надзеяй. Адчуваючы, як балюча сціскаецца сэрца, Тацяна Іванаўна амаль міжволі сказала.

— Пойдзеш да мяне жыць?

Карыя вочы радасна бліснулі, на даўно нямытым твары прамільгнуў цень усмешкі.

— Пайду!

Увечары яна павяла дзяўчынку да сябе. Яны ішлі шэрымі вуліцамі. Была адліга. Шумны натоўп пракожых спяшаўся па дамах. Баючыся адстаць, дзяўчынка моцна схавала Тацяну Іванаўну за рукаў. Тая ласкава і проста ўзяла яе за руку, нібы яны былі даўно знаёмыя.

Ля невялікага доміка з кветнікам дзе тырчэлі пасохлыя за зіму кустыкі акацыі, Тацяна Іванаўна спынілася, абняла дзяўчынку за худзенькія плечы:

— Вось наш дом. Ну, пайшлі, не бойся.

Тацяна Іванаўна жыла з сынам Пецем. З пачатку вайны яна адна выходвала сына. Муж, Аляксандр Ціханавіч, пайшоў на фронт добраахвотнікам, і за поўгода да канца вайны яна засталася ўдавой.

Калісьці яны з мужам марылі аб вялікай сям'і. Аляксандр Ціханавіч так радаваўся, што пасля Пеці ў іх з'явілася яшчэ дачка. Але сваю дачку не ўдалося выгадаваць. І вось цяпер, гледзячы, як гэта незнаёмая пакуль дзяўчынка боязна і няўпэўнена пераступае парог яе дома, Барычэўская падумала, што, можа быць, лёс дае ёй дачку, што, бадай, Саша пахваліў бы яе зараз.

Так Святлана Малкава стала прыёмнай дачкой Барычэўскай. Першыя дні прынеслі шмат клопату: трэба было ўладзіць дзяўчынку ў школу, перашыць тое-сёе са сваіх сукенак і кофтак.

У вясёлай мітусні непрыкметна растаў і знік халадок адчужанасці і насцярожанасці, з якім звычайна дзеці — гаспадары дома — сустракаюць новага члена сям'і. Спачатку Пеця ўзяў у адносінах да Светкі падкрэслена абыякавы тон старэйшага мужчыны. І не дзіва: ён ўжо вучыўся ў дзесятым класе, а Светка змагла сесці ледзь у пяты!

Але тону гэтага хапіла не надоўга. Ужо праз некалькі дзён Пеця з той-жа настойлівасцю, як раней стараўся не заўважаць дзяўчынку, узяўся яе апекаваць. Лепшага рэпетытара па матэматыцы Святлана і чакаць не магла. Таварышы Пеці таксама прапанавалі свае паслугі і пачалі дапамагаць Свеце, хто па літаратуры, хто па нямецкай мове. Час ад часу экзаменуючы Свету, Тацяна Іванаўна пераконвалася, што дзяўчынка паспявае надрэнна. Вучылася яна ахвотна, шмат чытала. Хутка ў бібліятэцы Пеці не засталася кнігі, якую-б яна не ведала і не абмеркавала з Тацянай Іванаўнай.

Дзяўчынка, якая бачыла мала ласкі ў жыцці, усёй душой прывязалася да «мамы, якая стала роднай». Бывала, адправіць Тацяна Іванаўна Свету ў летнія лагery і калі не наведвае ў тэрмін, адтуль ўжо б'юць трывогу: «Чаму не едзеце? Ваша дачка тут плача горкімі слязьмі: дзе мама?»

Калі днём нечакана пойдзе дождж, Святланка абавязкова пазвоніць: «Пачакай, я зараз прынесу табе парасон з галёшамі». Затрымаецца Тацяна Іванаўна на рабоце — Светка да тэлефона: «Чаму ты так доўга? Другі раз чайнік разаграваю!»

І сама Тацяна Іванаўна ўжо не ўяўляла сябе без дачкі. Як яна запаўняла яе жыццё! І па дому дапаможа, і развесяліць у сумную хвіліну. А то збяруцца яе дзеці: Пеця іграе на акардэоне, Света спявае — сапраўдныя «вечары самадзейнасці»!

Няма чаго граху таіць, Тацяна Іванаўна крышку песціла Святланку. Ёй вельмі

Т. І. Барычэўская

Святлана Малкава

пріемна было што-небудзь дарыць. Як радавалася дзяўчынка! Надзея абноўку, а потым расказвае:

— Мама, калі я сёння ішла па вуліцы, усе прахожыя глядзелі на маю новую сукенку...

Мінула тры гады з таго часу, як Святланка стала жыць у Барычэўскіх. Сямігодку яна скончыла пасяхова, паступіла ў педвучылішча і ўжо горача гаварыла аб тым часе, калі яны разам з мамай паедуць туды, куды яе пашлюць працаваць.

І ўсё было-б добра, калі-б не адна акалічнасць. Чым больш Тацяна Іванаўна прызвычайвалася да Светы, тым мацней не давала ёй спакою думка: ці жывуць сапраўдныя бацькі Святланы? Дзе яны? Маці, відаць, моцна перажывае знікненне дзяўчынкі, пакутуе, не знаходзіць сабе месца: дзе дачка, ці добра ёй?

У такія хвіліны Тацяна Іванаўна адчувала сябе злачынцай. Якое права яна мае на дзяўчынку? А што, калі пашукаць Малкавых? Тады-б сумленне было чыстае...

Святланка памятала вельмі нямногае: бацьку называлі Міхаілам, маці — Аленай. Калісьці яны жылі ў Кіеве. З гэтага Тацяна Іванаўна і пачала пошукі. Яна падняла на ногі міліцыю, напісала ў Кіеў, разлічваўчы адшукаць хоць якія-небудзь сляды Малкавых. І аднойчы, ужо амаль пераканаўшыся ў бескарыснасці пошукаў, раптам атрымала паведамленне: «Міхаіл Фёдаравіч і Алена Васільеўна Малкавы жывуць у горадзе Днепрапятроўску».

Яшчэ тайком, не верачы, што ў гэтым няма ніякай памылкі, што гэтыя Малкавы — бацькі Святланы, Барычэўская напісала ў Днепрапятроўск вялікае пісьмо. У ім расказала ўсё, як было. Хутка прыйшла тэлеграма, за ёй пісьмо: «Мілая, дарагая Тацяна Іванаўна, — пісалі Малкавы, — у якім неаплачым даўгу мы перад Вамі! У цяжкую хвіліну Вы не пакінулі Свету, дапамаглі нам знайсці нашу дачку, калі мы амаль страцілі надзею ў гэтым. Як мы Вам удзячны, родная Вы наша!»

Малкавым не цяпелася ўбачыць дачку. Святлане трэба было ехаць.

Гэтае паведамленне ашаламіла і Тацяну Іванаўну і Свету. Дзесяць разоў на дзень дзяўчынка гаварыла: «Ну, што-ж, я паеду», але тут-жа абдумвалася: «А як-жа ты, мама?» — і пачынала плакаць. А Тацяна Іванаўна брала сябе ў рукі і, каб не распакацца, пачынала збіраць Святлану ў дарогу. Пашыла ёй новыя сукенкі, купіла туфлі. Сама паклала ў чамадан усе кнігі, якія любіла дзяўчынка. Нарэшце, купіла білет.

Дарога з вакзала здалася цяжкой і доўгай. Уявіўшы сваю кватэру, якая цяпер засталася напалову пустой і нібы асірацела, Тацяна Іванаўна запаволіла крок і прысела на лаўку.

...Лёс не быў да яе асабліва прыхільны. Са смерцю мужа ў Тацяны Іванаўны, акрамя адзінага сына, нікога з блізкіх не засталася. Яна вельмі перажывала адсутнасць родных. Але, магчыма, іменна гэта і дапамагала ёй з галавой уваходзіць у работу.

Партыйныя даручэнні, профсаюзная работа прывучылі яе жыць для людзей, прыходзіць на дапамогу ў цяжкія хвіліны. Знаёмыя часам дзівіліся: «Маленькая, кволая жанчына, а колькі энергіі!» Вядома, не ўсё давалася лёгка, затое як пріемна было ўсведамляць, што ў цябе столькі добрых сяброў. Многіх ужо няма ў Пінску, але час ад часу яны прысылаюць цёплыя пісьмы.

Піша ёй і хлопчык Толік Чуйко. Хоць які ён цяпер хлопчык? Яму ўжо дваццаць чатыры гады і працуе зараз слесарам у адным з саўгасаў Кустанайскай вобласці. А было гэта год восем назад. Аднойчы, ідучы ўвечары з работы, Тацяна Іванаўна ўбачыла на вуліцы хлопчыка, які горка плакаў. Яна падышла і спытала, у чым справа? Аказалася, што ў Толіка толькі што памерла бабка — адзіны блізкі чалавек. Хлопчык быў у роспачы, і Тацяна Іванаўна не магла яго пакінуць. Разам з суседзямі яна пахавала старэнькую і ўзяла Толіка да сябе. Потым уладзіла яго ў рамеснае вучылішча. Увесь час, пакуль вучыўся, Толік прыходзіў да яе, як да маці. А нядаўна, калі даведаўся, што Пеця моцна захварэў, то прыслаў тысячу рублёў, хоць Тацяна Іванаўна і не прасіла. Хутка абяцае прыехаць у адпачынак. Зусім дарослы, але па-ранейшаму раіцца з ёю. Напісаў нядаўна: «Сустрэў я адну дзяўчыну. Прыйшло Вам фатаграфію. Парайце: жаніцца мне ці не».

А Светка... Ці будзе яе памятаць? Ды не ў гэтым нават галоўнае. Важна, што дзяўчынка цяпер на правільнай дарозе, што вярнулася ў сваю сям'ю. Ужо адно гэта робіць Тацяну Іванаўну шчаслівай.

Тацяна Іванаўна доўга сядзіць над адказам. Піша, што ўдзячна за ўвагу. Дакарае Святланку за яе мінорны настрой: «Не трэба сумаваць, дзяўчынка. Будучым летам я ва што-б там ні стала выберуся да вас».

В. ЕРМАКОВ

ТАКІ НАШ БРЫГАДЗІР

(Расказ старой калгасніцы)

Вось вы загасцявалі ў нашай вёсцы, з народам крыху пазнаёміліся, у таго пабылі ў хаце і ў гэтага, паглядзелі, хто і як сваё жыццё будзе, у які бок глядзіць. Рознае бачылі і чулі. А ці казалі вам пра суседачку маю Дуню Ляўскаву? Так і ведала, што не. Жыццё яе ўдовіна, калі па-старому казаць, — сірочае. Сама без патрэбы не лезе на вочы: не можа сабе памылак дараваць. Дрэннае не хутка забываецца.

Гісторыя яе самая звычайная, а для нашай злётнай порасці — павучальная. Было гэта гадкоў з дваццаць назад. Тады Дуня сямігодку канчала. Любіла вечарком прайсціся з сяброўкамі па вуліцы пасёлка, паспяваць. У маладосці кожнаму спяваецца. Бывала, і ў клубе выступіць. Выйдзе ў прыгожай сукеначцы — усякаму пріемна, свая акцёрка. Ну, і воплескі заўсёды. Бурныя, як пішуць у газетах.

Тут галоўка ў Дуні і закруцілася. «Я не я, — кажа, — калі не паеду ў горад вучыцца ды ў тэатрах ролі разыгрываць». А дарога ў нас кожнаму шырокая. Не адна, а мноства. І з усіх трэба адну, сваю выбраць. Але з кім параіцца, да чыйго слова прыслухацца? Вядома, да бацькоўскага. Ну, а бацькі адно бубняць:

— Вырашай, дачушка, сама. Табе жыць, табе і шчасце сваё шукаць.

Заўважыла я — нават заганарыліся, што дачка ў горад едзе, родныя мясціны пакідае.

Завялася ў тую гаду дрэнная мода: ледзь што, у прыклад тых бацькоў ставяць, чые дзеці па гарадах раз'ехаліся і на розных там работах уладзіліся. Часам і пасады няважныя, але ўсё роўна за іх чапляліся. Нібы ў родным калгасе няма да чаго рук прыкласці.

Па-суседску настаўляла я Дуню:

— Ці тую сцежку, галубка мая, выбіраеш? Песні ўсе мы спяваем, а працадні ў полі зарабляем. Ні за што, ні пра што крыўдзіш зямельку, на якой нарадзілася і расла!

Слухаць не хацела. Носік адверне, кіне пагардліва:

— Нічога ты ў маёй справе не разумееш, цётка.

Прынялі яе ў Мінску ў тэатральнае вучылішча. Як там што было, сцвярджаць не бяруся — гадок правучылася. Потым засумавала. Скардзілася родным: жыць у горадзе нясоладка, шмат грошай трэба. Таму, моў, і спяваецца горш. Хутка чуем — кінула вучыцца і некуды ўладжваецца. У свой калгас саромілася вяртацца. Як яна жыла, да нас не даходзіла, але па бацьках відаць было, што весткамі не радуе.

Потым усякае было. Пачалася вайна. Дуня наша дзесьці загубілася. Гадкі праз чатыры дайшло бокам, што працавала ў Ліпецку афіцыянткай у сталовай. Чуем, быццам выйшла замуж за лётчыка. Казалі пра яе і тое і сёе. І, зразумела, ніхто не думаў не гадаў, што Дуня раптам вернецца ў свае родныя месцы. Неяк раніцай глянула ў акно — стаіць яна з мужам ля сваёй брамкі, а поруч трое дзяцей. У мужа форма ваенная, а пагонаў няма. Відаць, адслужыў свой тэрмін. Жыве тыдзень, жыве месяц, другі, карты свае не раскрывае, як хочаш здагадвайся — ці прыехала назусім ці, можа, што іншае думае.

Прышоў усё-ж час, адкрылася: «Думаю жыць у вёсцы, а што рабіць буду, пакуль не вырашыла». Нялёгка ёй тады было штосьці пэўнае вырашыць — цяжка захварэў муж. Праз некалькі месяцаў бяда прыйшла ў сям'ю Дуні — стала яна ўдавой.

— Як быць далей, трое-ж дзяцей на руках?

— Ідзі працаваць у калгас, у цяжкую хвіліну заўсёды дапаможам, — раілі мы ёй.

Усумнілася. Слабаваты быў пакуль калгасны працадзень, не верыла яна, што, працуючы адна ў паляводчай брыгадзе, зможа ўтрымаць сям'ю. Пайшла ў сельпо. Паглядзелі, чалавек сякі-такі вопыт мае, паставілі буфетчыцай. Мала радасці прыносіла ёй гэтая пасада. Адзін просіць: «Дай у доўг, за мной не прападзе», другі дакарае: «Што ты мне не верыш? Заўтра разлічуся...».

Адмовіш — ворага нажывеш, адпусціш без грошай — не заўважыш, як у растратчыцы трапіш. Прыйдзе дамоў, уначы спаць трэба, а яна падушку слязьмі мочыць. Мыкалася, мыкалася, што таіць, ледзь пад суд не трапіла. Нарэшце ўзялася за розум. Прышла ў праўленне:

— Накіроўвайце, дзе людзі больш патрэбны!

Папрацавала сезон або крыху больш радавой. Глядзім, не-не, ды ўспамінае свае дзявочыя песні. І як не заспяваць, калі ўсё спарыцца ў руках. За плячыма, лічы, дзесяцігодка; дзе сілы мала, бярэ розумам.

Брыгадзір у нас быў Івашка Гоганаў — непрыемнага характару мужчына. Забіў сабе ў галаву, што ён з незамянімых — самы незамянімы. Ці правы ён, ці не, лезе напролом. А памыліцца, не хоча сваю памылку прызнаць, яшчэ і фанабэрыцца:

— Калі не па густу прыйшоўся, замяняйце.

Можаце сабе ўявіць, калі ён так размаўляў з калгасным начальствам, як прыходзілася нам у брыгадзе. А калі ўжо конь спатрэбіцца каму, па хатніх справах паехаць, паходзіш за ім не адзін дзень. Усё ламаецца, на штосьці намякае.

Цвярозы дрэнны, а вып'е — зусім не падыходзь. Мужчын, што за сябе пастаяць могуць, пабойваўся, а жанчынам парадкам назаліў. Ніколі добрага слова ад яго не пачуеш. Проста сустракацца з ім не хочацца.

Сабраліся неяк мы, пачалі між сабой разважаць:

— Дакуль гэта цярпець? У брыгадзе 78 жанчын, а ён нас ні ў што ставіць.

Пайшлі ў праўленне: замяніце брыгадзіра!

Старшыня пытае:

— А каго-б вы хацелі? Назначыш, заўтра іншага будзеце патрабаваць...

І як гэта атрымалася, адказаць не бяруся, загадзя мы не дамаўляліся, толькі назвалі адразу ў некалькі галасоў Дуню Ляўскаву. Спадабалася яна ўсім у брыгадзе. Працавітая, вясёлая, рупная. Ды яшчэ за смеласць і настойлівасць паважалі. Здарылася з ёй такое, за што кожны яе хваліў. У акрузе пачалі свавольць ліхадзеі. Такое тварылася. Як ноч на дварэ — глядзі ды паглядвай. Вывуць акно або дзверы з петляў здымуць і ўсё забяруць пад мяцёлачку. Наскочылі яны і на дуніну хату. Забралі ўсё, што захацелі. Думалі, і тут усё так абыйдзеца. Але не ўдалося. Без малога год іх Дуня шукала. Усё прыглядалася, заўважала і злавала-такі на месцы злачынства. Уласныя рэчы пазнала. Тыя, што не паспелі грабежнікі сплавіць на бок.

Справа мінулая, таіцца не буду, было памылілася я:

— Май на ўвазе, — папярэджваю Дуню, — людзі гэта прапашчыя. Звяжашся з імі, закаешся. Няхай вернуць тваё і ўсё.

— Не — давяла да суда. Галоўнай сведкай выступала. Лютую аблаву наладзіла гэтым ваўкам. Як

ні круціліся, не вырваліся. Высветлілася на судзе, што не толькі на дабро калгаснікаў яны квапіліся, але магазін сельпо аграбілі, касу ў сельсавеце ачыцілі.

Уявіце, нібы па змове, пачалі мы з таго дня называць яе не Дуня, а Еўдакія.

Заступіла яна брыгадзірстваваць другога красавіка. Самая пара сеяць, а тут раптам у брыгадзіра спрэчка з трактарыстамі. Папрывыкалі тыя ў Гоганава свавольнічаць. Еўдакія-ж ставіць такую ўмову: каб кожная работа на полі была выканана ў тэрмін. Дзень у дзень. «Інакш запісваю як брак і скідку раблю». Пакрычалі, пасварыліся

нашы таварышы механізатары, а рабіць няма чаго: патрабаванне справядлівае. Трэба выконваць.

Коні ў Гоганава ў самую гарачую пару вясной хамута не ведалі. Наша Еўдакія не сцяпела, за конюхаў, за ездавых узялася. І як дадумалася ўсю гэтую братву растрывожыць:

— Пастаўлю на праўленні пытанне, — заяўляе, — каб за кожную работу, якую за каня зрабіў трактар, з вінаватых вылічэнне было зроблена.

Зразумела, не ўсім спадабалася. Івашка Гоганаў, як быццам таго і чакаў. Пачаў падгаворваць сяброў, прыцяляў скінуць з брыгадзірства Еўдакію. Значыць, усім мужчынам сумесна праўленню заявіць:

— Не жадаем хадзіць пад начальствам у бабы, пераводзіце ў іншую брыгаду.

А дзе там пераводзіць, у нас у брыгадзе і без таго мужчын мала.

Хацелі пастрашыць, каб вярочакі потым віць з брыгадзіра. Івашку пасля горка прыйшлося.

— Ты, — кажа, — з жонкай сваёй, калі хочаш, такія штучкі выкамарвай, ды і то, калі ёй спадабаецца. Хочаш у брыгадзе быць — працуй, а не дык выставім!

Не абыйшлося і без гучнай размовы са старшынёй. Раней нам вельмі крыўдна было, чаму гэта, як прэміраваць, дык абыходзяць нашу сястру, калгасніцу. Усе прэміі брыгадзірам ды кладаўшчыкам. А жаночую працу і старанне ніяк не заўважаюць. А як стала Еўдакія брыгадзірам, запярэчыла:

— У мяне ўся сіла — жанчыны... Вось такія і такія калгасніцы на прэміроўку...

Старшыня:

— Добра, давай на праўленне, абмяркуем!

Збіраецца праўленне, ён другое:

— Пачакаем агульнага сходу, няхай ён прэміруе.

Еўдакія не згодна:

— Колькі лёну загубілі з-за таго, што з выплаты грошай усе чакалі, — папракае яго.

Той: — Я не адзін адказчык, вінаваты і іншыя.

Яна яму: — А ты больш за ўсіх!

Так смела крытыкуе, што месца сабе не знойдзеш.

— Ты-б паасцярожней, Еўдакія, баюся я. Таго пакрыўдзіла, другога пакрыўдзіла, а можна было-б усё мірна ўладзіць. Пасварышся з усімі.

Выслухае, хітранька ўсміхнецца і зноў сваё.

— Непакоіць мяне толькі адно, — кажа, — як бы з ураджаем не пасварыцца...

А з ураджаем яна якраз і паладзіла. Паглядзіце: густое, рослае, налівістае стаіць збожжа на полі. Шчодрым, радасным будзе першае брыгадзірскае жніво нашай Еўдакіі.

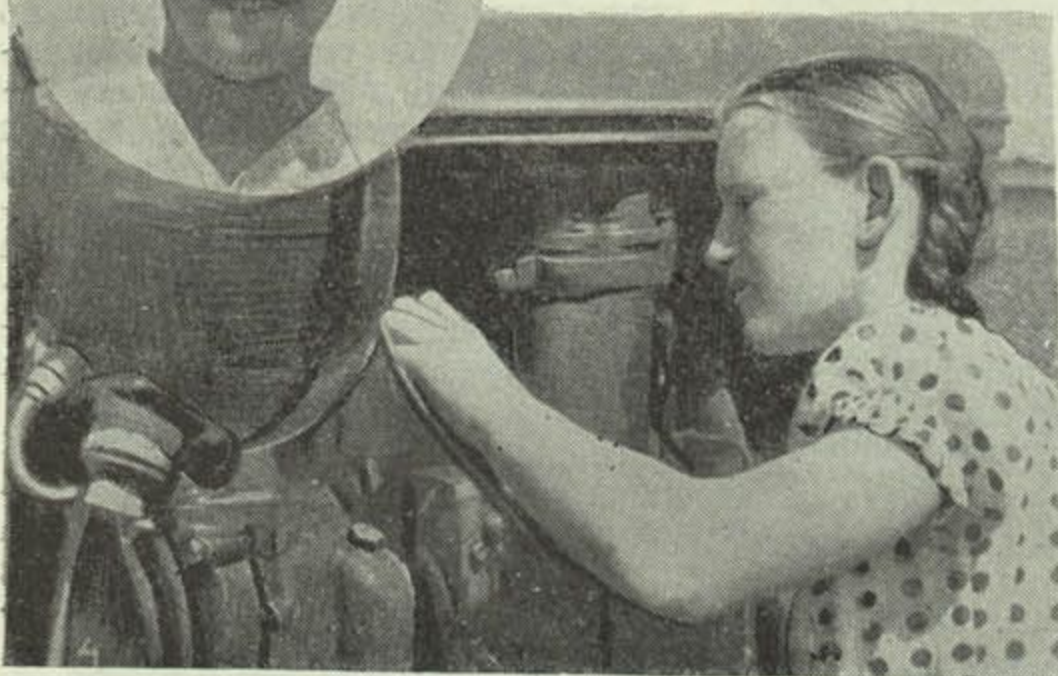
Запісаў М. КАЧАВЫ.

Калгас імя Жукава,
Церахоўскі раён.

Еўдакія Ляўскава.

ШКОЛЬНАЯ МТС

У Клічаўскай сярэдняй школе Магілёўскай вобласці дзяцей са школьнай парты прывучаюць да плённай працы.

Дырэктар школы Міхаіл Андрэевіч Яфрэмаў, вярнуўшыся ў мінулым годзе з камандзіроўкі, паклікаў да сябе найбольш актыўных старшакласнікаў.

— Вось што, сябры. Пабываў я ў Елізавецінскай школе Гатчынскага раёна, пад Ленінградам. Там працуе свая машына-трактарная станцыя. Вучні аруць, сеюць, косяць, маюць, адным словам, вучацца ўсім сельскагаспадарчым работам. Што калі і нам арганізаваць сваю МТС. Як вы думаеце?

— Мы любім працаваць, — адказаў вучань 9 класа Віталі Каменеў. — Я, напрыклад, улетку касіў у калгасе, падвозіў да трактараў ваду і гаручае, ачышчаў збожжа, працаваў на полі.

— А я на сеяльцы працаваў, — зазначыў яго сябра Аляксандр Акуліч.

— А машыны і трактары ў нас будуць, Міхаіл Андрэевіч?

— А як-жа! Хіба можа быць МТС без тэхнікі? Я ўжо гаварыў у райкоме. Нам абяцалі дапамагчы.

Праз некалькі дзён выбралі совет МТС з 9 вучняў, які вырашае пытанні вучобы і работы. Увосень школа перайшла ў новы будынак. У старым памяшканні адведзены класы для гурткоў: трактарнага, агра-тэхнічнага, аўта- і матацыклета, машыназнаўства і радыстаў.

Надышла вясна. Бацэвіцкая МТС перадала школе трактары «Беларусь» і «НАЦІ», аўтамашыну, плугі, бароны, культыватар і іншы інвентар. З калгасам «Перамога» школа заключыла дагавор, абавязваючыся на 50 гектарах ворнай зямлі вырашціць ураджай не ніжэй запланаваных калгасам.

З пачаткам палявых работ школьнікі вывезлі 150 тон торфу, 300 тон гною, 8 тон попелу і шмат мінеральных угнаенняў. Пасяялі 10 га лёну, 4 га кармавога лубіну на насенне, 14 га кукурузы, 22 га бульбы, засеялі агарод. Пасадзілі 100 саджанцаў плодовых дрэў, зрабілі цяпліцу ў 48 кв. метраў.

Усё лета школьнікі па чарзе будуць працаваць на палях сваёй МТС. Для гэтага створаны чатыры змены.

У Клічаўскай школьнай МТС Магілёўскай вобласці. На здымках: 1. Трактарыст Вячаслаў Карачун. 2. Дырэктар МТС Іван Бародзіч. 3. Галоўны аграном МТС Святлана Гушча. 4. Вучаніца 7 класа Зоя Ізох пачала займацца ў гуртку трактарыстаў. 5. Учотчык МТС Іна Галецкая. 6. Арэ конным плугам Мікалай Валькевіч. 7. Вучаніцы 10 класа Ганна Сямашка (злева) і Ганна Закрэўская.

Фота Ч. Мезіна
(Фотэхроніка БелТА).

Палымяны трыбун, рэволюцыянер

КОЖНАЯ краіна мае свае гістарычныя помнікі. Але сярод іх заўсёды ёсць самыя дарагія і блізкія народу. У нашай краіне такой свяшчэннай рэліквіяй з'яўляецца Красная плошча ў Маскве. Тут пахаваны найвялікшы чалавек — Владзімір Ільіч Ленін; тут-жа пахаваны многія палымяныя рэволюцыянеры, перадавыя змагары пролетарскай рэволюцыі і сярод іх незабыўная Клара Цэткін. У крэмлёўскай сцяне, недалёка ад маўзалея, устаноўлена ўрна з астанкамі гэтай цудоўнай жанчыны, якая ўсё сваё светлае жыццё прысвяціла справе вызвалення працоўных ад уціску і эксплуатацыі.

Клара Цэткін нарадзілася ў 1857 годзе ў сям'і вясковага настаўніка Эйслер у Саксоніі (Германія). Змалку дзяўчынка здзіўляла ўсіх сваімі здольнасцямі. Бацькі прымалі ўсе захады, каб зрабіць дачку настаўніцай. І вось 18-гадовая дзяўчына на выпускных экзаменах дапусціла нешта незвычайнае. Калі гаспадыня семінарыі даведлася, якое выпускное сачыненне напісала Клара, яна ў роспачы ўсклікнула: «Беднае мае дзіця! — Вы соцыялістка!». І пачала галасіць, прадракаючы дзяўчыне ўсялякія жахі, заклікаючы адмаца, пакуль не позна.

На развіццё і светапогляд Клары вялікі ўплыў зрабілі рускія студэнты-эмігранты, якія пазнаёмілі яе з вучэннем соцыялістаў. Маладая ўдумлівая дзяўчына хутка стала на рэволюцыйны шлях, з якога ўжо ніколі не сыходзіла. Барацьба рускіх соцыялістаў супроць царызма, бязмежная адданасць рэволюцыйнай справе, гатоўнасць да ахвяр умацоўвалі сілы маладой рэволюцыянеркі.

Клара скончыла Лейпцыгскую семінарыю і знайшла сабе месца гавэрнанткі ў доме багатага фабрыканта. Яго дзяцей яна пачала выхоўваць у соцыялістычным духу. У гэты-ж час яна звязвае сваё жыццё з рускім студэнтам-эмігрантам Осіпам Цэткіным.

Перамога Германіі над Францыяй у вайне 1870—1871 гг. ускружыла галаву яе гаспадарам. Але падзеі Парыжскай Комуны не даюць ім спакою ні ўдзень ні ўначы. Канцлер Бісмарк усімі сіламі імкнецца задушыць рэволюцыйны рух у краіне. У 1878 г. ён выдае надзвычайны закон аб соцыялістах. Па ўсёй краіне ідуць арышты, тысячы барацьбітоў кідаюць у турмы. Рускія рэволюцыянеры-эмігранты пакідаюць Германію. Пакінуў яе і Осіп Цэткін, а следам за ім выехала і Клара.

І пацяклі для іх гады цяжкай эміграцыі. Поўгалоднае жыццё за невялікія заробкі перакладчыцы (Клара дасканала ведала французскую і англійскую мовы). Спачатку Клара жыве ў Швейцарыі, дзе выдаецца газета «Соцыял-дэмакрат» — цэнтральны орган партыі. Яна нелегальна перапраўляе газеты ў Германію. Неўзабаве яна перабіраецца да мужа ва Францыю. Але і ў Парыжы іх чакае не салодкае жыццё. Аб гэтым свед-

Клара Цэткін.

чыць хоць-бы такі факт. Аднойчы Клара купала свайго двухмесячнага сына. Раптам у кватэру з'явілася паліцыя. Спалоханай маці не дазволілі нават апрануцца. Усе рэчы гэтай небагатай сям'і паліцыя забрала па запазычанасці за кватэрную плату. Накінуўшы старэнкі плашч, Клара з двума малымі апынулася на вуліцы. Осіп абышоў сваіх таварышаў эмігрантаў. Тыя сабралі крыху грошай, каб сям'я магла знайсці хоць які небудзь прытулак.

Асабліва цяжка давялося сям'і, калі змучаны праследаваннямі, турмамі і нястачай захварэў муж Клары. Увесь клопат аб сям'і зваліўся на яе плечы. Толькі вялікая энергія дапамагла ёй даваць урокі і займацца партыйнай дзейнасцю.

Але былі ў Клары і радасці. У Парыжы яна пазнаёмілася з многімі выдатнымі людзьмі таго часу, удзельнікамі Парыжскай Комуны. Асабліва зблізілася яна з

Лафаргамі — дачкой і зяцем Карла Маркса. Яна працуе прапагандыстам, арганізуе нямецкіх рабочых эмігрантаў, супрацоўнічае ў нелегальных газетах, піша лістоўкі, выязджае для нелегальнай работы ў Лейпцыг.

У 1889 г. Клара Цэткін выступае на першым кангрэсе II Інтэрнацыянала з вялікай прамовай па пытанню аб становішчы жанчын.

Гэты кангрэс у жыцці Клары Цэткін быў знамянальны: тут яна пазнаёмілася з Фрыдрыхам Энгельсам, які зрабіў вялікі ўплыў на развіццё яе светапогляду.

У 1890 годзе, пасля адмены закону аб соцыялістах, маладая ўдава і маці двух сыноў вярнулася ў Германію і адразу-ж уключылася ў небяспечную работу агітатара. У той час жанчыны не мелі права займацца палітычнай дзейнасцю. Адной іх прысутнасці на сходзе было даволі, каб закрыць яго. Даводзілася абыходзіць закон. Нярэдка можна было бачыць, як маці з двума малымі ішла на сход соцыялістаў. Сходы звычайна адбываліся ў карчме ці харчэўні. Пакінуўшы дзяцей у пакоі гаспадара, Клара выступала сярод сабраўшыхся. Позна ўвечары пасля сходу таварышы дапамагалі ёй данесці дамоў сонных дзяцей.

Клара Цэткін узначальвае жаночы часопіс «Роўнасць», нязменным рэдактарам якога была на працягу чвэрці стагоддзя. Часопіс насіў марксісцкі характар, быў востраю зброяй працоўных жанчын.

Доўгі час Клара Цэткін думае над тым, каб аб'єднаць жаночы рух у міжнародным маштабе. У 1907 г. на соцыялістычным кангрэсе ў Штутгарце ёй удаецца склікаць нараду, якая пастаўляе стварыць міжнароднае жаночае бюро для аб'яднання і кіраўніцтва ўсім жаночым рухам. Сакратаром бюро выбіраецца Клара Цэткін.

Праз тры гады на міжнароднай жаночай канферэнцыі ў Капенгагене (Данія) Клара Цэткін уносіць прапанову аб устанавленні міжнароднага жаночага дня, які цяпер адзначаецца штогод 8 сакавіка.

З непрымірымай рашучасцю Клара Цэткін выступае супроць усякіх спроб адцягнуць увагу жанчын ад усеагульнай барацьбы пролетарыяту супроць капіталізма, затушаваць класавыя супярэчнасці паміж буржуазнымі дэмамі і пролетаркамі.

У рэволюцыю 1905 года Клара Цэткін — сярод тых, хто зразумеў і падтрымаў міжнародны характар гераічнай барацьбы рускіх рабочых. Яна змяшчае рад артыкулаў

у часопісе «Роўнасць». Аднаму з рэволюцыянераў яна піша: «Калі-б у мяне была магчымасць следаваць сваім пачуццям, дык я павінна была-б цяпер паехаць у Расію».

На міжнародным кангрэсе ў Штутгарце Клара Цэткін упершыню пазнаёмілася з Владзімірам Ільічам Леніным і гораха падтрымала яго барацьбу супроць апартуністаў у пытанні аб вайне і калоніях.

У 1912 г. над светам згушчаюцца чорныя хмары. Міжнародны кангрэс соцыялістаў у Базелі прымае рэзалюцыю супроць вайны. Клара Цэткін — адна з нямногіх соцыялістаў Германіі, якія былі супроць вайны і не здрадзілі пролетарскаму інтэрнацыяналізму.

У 1914 годзе соцыял-дэмакратычная партыя Германіі і яе відныя дзеячы галасавалі за тое, каб зацвердзіць дзяржаўныя бюджэты на мэты вайны, што з'явілася ганебным актам для соцыял-дэмакратычнай партыі Германіі. Клара Цэткін заклікае з падвоенай сілай брацца за работу. Яна сцвярджае, што рэволюцыйны рабочы рух Германіі жыве. Цэткін з'яўляецца адным з арганізатараў «Саюза спар-

даюць у турму. У нялёгкае становішча трапіла Клара Цэткін пасля вызвалення. Рэакцыя лютавала. Лепшыя людзі партыі апынуліся ў турме. Цэткін не дазволілі рэдагаваць часопіс, якому яна аддала сваё палымянае сэрца.

Звяржэнне царскага самадзяржаўя ў Расіі і перамога рускага пролетарыяту ў кастрычніку 1917 года ўлілі ў душу Клары Цэткін новыя сілы. Увесь свет убачыў, што пролетарыят умеа змагацца за ўласную справу. Усёй душой успрыняла яна Кастрычніцкую рэволюцыю і адразу-ж падрыхтавала серыю артыкулаў для лейпцыгскай «Народнай газеты» ў абарону дзеянняў рускіх камуністаў.

У студзені 1918 года ў Германіі ствараецца Кампартыя, і Клара Цэткін уступае ў яе рады, выбіраецца членам Цэнтральнага Камітэта.

У лістападзе 1918 г. успыхнула рэволюцыя ў Германіі. Але яна была кароткатэрміновай. На чале буржуазнай рэспублікі сталі здраднікі рабочага класа. Перадавыя барацьбіты супроць капіталізма, Роза Люксембург і Карл Лібкнехт, былі па-зdraдніцку забіты.

На здымку: Клара Цэткін і Фрыдрых Энгельс (у цэнтры). 1893 год.

такаўцаў», які пазней перарос у Кампартыю Германіі.

Старонкі часопіса «Роўнасць» Клара Цэткін імкнецца выкарыстаць супроць шавіністычнага чаду. Цэнзура выкрэслівае то адзін, то другі артыкул, пакідаючы на іх месцы толькі белыя плямы.

Вайна не перашкаджае Клары Цэткін склікаць у 1915 годзе міжнародную жаночую канферэнцыю ў Берне (Швейцарыя). Яна першай адважваецца выступіць на міжнароднай арэне супроць вайны. За гэты заклік цяжка хворую 60-гадовую рэволюцыянерку кі-

Запаветнаю марай Клары Цэткін была паездка ў нашу краіну, каб на ўласныя вочы ўбачыць першую савецкую дзяржаву.

У 1920 годзе яна нарэшце ўбачыла Расію і ўсёй душой адчула, наколькі яна ёй блізкая і дарагая, пераканалася ў тым, што тут здзейсніліся яе мары і думкі, палымянае жаданне ўсяго яе жыцця.

Усімі сіламі Клара Цэткін імкнецца давесці да свядомасці міжнароднага пролетарыяту веліч Вялікай Кастрычніцкай соцыялістычнай рэволюцыі. Яна ўваходзіць у сакратарыят III Інтэрна-

цыянала, міжнародны сакратарыят Комінтэрна, выконвае яго шматлікія даручэнні.

Нягледзячы на свой узрост, Клара Цэткін працуе па 18 гадзін у суткі: рэдагуе газеты, піша кнігі, брашур, артыкулы, прымае дэлегацыі, сочыць за рабочым рухам ва ўсім свеце.

З 1924 г. Клара Цэткін узначальвае «МОПР» — Міжнародную арганізацыю дапамогі змагаюцца рэволюцыі, узнімае масы на барацьбу супроць рэакцыі. Яе палымяныя словы знаходзяць водгук у сэрцы ўсіх сумленных людзей свету. Яшчэ і зараз нельга чытаць без хвалявання яе адрозву ў абарону неграў.

Клара Цэткін імкнулася пашырыць па ўсім свеце ідэю міжнароднай салідарнасці. Яе голас прабіваўся праз таўшчэзныя турэмныя сцены, даходзіў да тых, хто змагаўся за вызваленне чалавецтва.

Смелай і валявой жанчынай, чалавекам з вялікім ясным розумам — такой памятаюць Клару Цэткін усе, хто яе ведаў і сустракаўся з ёю. Колькі патрэбна было сілы і бязмежнай любові да працоўных, каб у жніўні 1932 г. зусім хворай паехаць з падмаскоўнага сяла Архангельскае на адкрыццё рэйхстага ў Германію. Яе прамова была абвінаваўчым актам супроць фашызма, супроць капіталізма. Закончыла яе Цэткін наступнымі словамі: «Выконваючы абавязак старэйшага члена рэйхстага, я адкрываю яго і выказваю надзею, што мне прыдзецца яшчэ, нягледзячы на маю цяперашнюю інваліднасць, адкрыць, як старэйшаму яго члену, першы з'езд Саветаў савецкай Германіі».

Клара не дажыла да гэтага светлага дня. 5 ліпеня 1933 года яна памерла. Міжнародны рабочы рух страціў у яе асобе бязмежна адданага барацьбіта.

Владзімір Ільіч Ленін вельмі цаніў Клару Цэткін як палымяную рэволюцыянерку, як марксістку, якая глыбока разумела вучэнне Маркса, як барацьбіта з апартунізмам II Інтэрнацыянала.

Палымяны трыбун і рэволюцыянер Клара Цэткін заваявала сабе бязмежную любоў і сімпатыі шырокіх працоўных мас свету. Мільёны людзей любоўна называлі яе «наша Клара».

Савецкі народ глыбока паважаў гэтую выдатную рэволюцыянерку. Пры жыцці яна была ўзнагароджана ордэнам Леніна і Чырвонага Сцяга, а пасля смерці яе дарагім імем называлі дамы ветэранаў рэволюцыі, дзіцячыя дамы, устанавы ляліся стыпендыі, называліся вуліцы і фабрыкі. Але самым лепшым помнікам дзейнасці Клары Цэткін з'явіцца наш актыўны ўдзел у пабудове камунізма.

ДЗЯЎЧЫНКАЙ яна была вельмі кволая, і калі яе аднагоді — хлопчыкі і дзяўчынкі — гулялі ў разбойнікаў і жандараў, яна больш сядзела на ганку і сваімі вялікімі вачыма сачыла, як міма праходзілі маці, трымаючы за руку сваіх дзяцей. Яна часта сядзела там вечарамі, калі да бацькі зноў пачалі прыходзіць госці — жанчыны, нафарбаваныя, як модныя дамы, хоць і лаяліся яны не горш за бацьку. Анжэліка баялася гэтых жанчын, што прыходзілі да іх, быццам у свой дом, і камандавалі, як ім уздумаецца. Бацька толькі пасмейваўся. Яшчэ горш было, калі ён напіваўся п'яны і ганяўся за ёю з фінкай штурмавіка ў руцэ.

Спачатку Анжэліка сядзела на ганку адна.

Праз некалькі год побач з ёю з вечара ў вечар пачаў сядзець Герберт Леснер. Дакладна ніхто не мог прыпомніць, калі, уласна кажучы, гэта пачалося. Там сядзеў Леснер — і больш нікога гэта не здзіўляла. Ніхто таксама не здзіўіўся, калі пайшла чутка, што Герберт Леснер і Анжэліка пажаніліся, — без шуму, ціхенька, як і ўсё, што яны рабілі.

Гэта быў 1943 год, калі вайна наклала ўжо сваю бязлітасную пятчатку на гэты прамысловы горад у Поўночнай Баварыі. Анжэліцы было 19 год; але той, хто бачыў яе ўпершыню, мог даць ёй значна менш — гадоў шаснаццаць, семнаццаць. З гадамі яна падужэла, стала не такой хударлявай, і пад сукенкай, якая ўжо даўно сыйшла з росту, угадваліся пругкія грудзі; аднак у яе захавалася зграбная, вельмі крохкая постаць. Гэтаму ўражанню дапамагалі, магчыма, і яе вялікія прыгожыя вочы, якія рэдка калі не апускаліся пад позіркамі незнаёмых людзей. Але гэта былі вочы дарослай, якая многае бачыла: наступовае гібенне яе маці пад ярмом ката — мужа; сцэны, калі п'яны бацька збіваў яе маці; ноч пасля яе пахавання, якую ён правёў з чужой жанчынай, і гады пасля таго... У той час, калі знешняму росквіту Анжэлікі былі пастаўлены такія перашкоды, унутрана яна развівалася.

Нямногія тыдні яе замужжа былі самымі шчаслівымі ў яе жыцці. Калі яна стала адчуваць сябе маці, Леснер быў вымушаны пайсці ў армію. На сёмым месяцы прыйшло паведамленне аб яго гібелі. Ужо потым суседзі гаварылі ёй, што баяліся за яе розум. З бальніцы яна выйшла яшчэ больш шчуплай і ціхай, але засталася пры сваім розуме. Не было толькі дзіцяці. Яна пакінула яго ў бальніцы пасля заўчасных родаў, мёртвае.

Яна не вытрымала панурай цішыні сваёй кухні. І ў той час, як у армію гналі ўсё больш і больш мужчын, як падлеткаў прымушалі ісці на смерць у якасці падсобных рабочых у авіяцыю або ў апалчэнне, а ад тых, хто заставаўся дома, патрабавалі працаваць яшчэ больш напружана, яна захацела ўхіліцца ад прымусовай працоўнай павіннасці ці ад работы даносчыцы, і таму пайшла працаваць у пякарню, якая знаходзілася на суседняй вуліцы і гаспадар якой, як казалі, выпіваў разам з акруговым начальнікам і пастаўляў яму булкі. Там, у спякоце, яна стаяла на нагах з самага святання і далёка за поўдзень, па дванаццаць гадзін у дзень.

Пасля гэтага ёй даводзілася яшчэ мыць падлогу і цягаць вугаль і дровы. Таўшчэзны гаспадар часта хадзіў за ёю следам у мучную кладовку ці на вугальны склад. Аднойчы яна не змагла ўжо больш вытрымаць яго звярыных, адкрытых прыставанняў, кінула яму пад ногі скрынку з вугалем і ўцякла. Вечарамі, калі яна ішла дадому, ёй здавалася, што цела яе складаецца толькі з ныючых, моцна распухлых ног. Усё астатняе быццам адмерла. Адмерла і галава, вышчалачаная душнай спякотай і кіслай сырассцю пякарні.

У пякарні яна пазнаёмілася з Бернарам. Было гэта той парой, калі пачала лютваць «інквізіцыя». Інквізіцыяй многія ў гэтым горадзе называлі «Суд гонару», які быў. вынаходкай

АНЖЭЛІКА

Курт ЦЭЙСЛЕР

Мал. В. Жоўтак

акруговага начальніка, чым ён асабліва ганарыўся. Ён нават атрымаў за гэта крыж «за ваенныя заслугі».

Спачатку Анжэліка не паверыла ў тое, аб чым шапталіся жанчыны, пакуль сама аднойчы не ўбачыла: па вуліцах на асле вазілі жанчын, акружаную натоўпам раз'юшаных штурмавікоў. Жанчына была зусім голая, ёй нават састрыглі валасы. На спіне вісела дошка, на якой можна было прачытаць: «Я, брудная распусніца, была ў сувязі з ворагамі Вялікай Германіі». Анжэліка ведала гэтую жанчыну. То была прыбіральшчыца на шахце, дзе працавалі таксама і ваенна-палонныя. Усё гэта значыла, што яна каму-небудзь з палонных дала кавалачак хлеба. Сярод штурмавікоў Анжэліка ўбачыла і свайго бацьку.

Потым яна не магла сабе растлумачыць, чаму пасля першай-жа сустрэчы гэты француз так глыбока запаў ёй у памяць. Усё было вельмі проста. Было гэта пад вечар. Яна падносіла гаспадару буханкі хлеба. Ён лічыў іх і аддаваў француз, а перад тым, як пакласці на павозку, іх пералічваў вартавы — заўсёды дзесяць буханак за адзін раз. Анжэліка вельмі стамілася і не мела ўжо больш сіл падносіць хлеб; некалькі буханак упалі з яе рук на падлогу. Пакуль булчачнік брудна лаяўся, француз падскочыў, падняў з падлогі хлеб і зноў паклаў ёй на рукі.

— Калі ласка, фрэйлен, — прамовіў ён на ламанай нямецкай мове, робячы націскі на апошніх складах і вымаўляючы нейкія дзіўныя і, як ёй здавалася, вельмі адкрытыя гукі. Потым ён засмяяўся. Ён яшчэ смяяўся, калі вартавы схопіў яго за руку і рвануў назад, і яна забылася сказаць яму дзякуй.

Гэта быў смех яе мужа; калі ён смяяўся, рот яго быў падобны на рот Леснера, — думала яна, ідучы дадому. Але, магчыма, яе кранула толькі яго гатоўнасць прыйсці на дапамогу, чалавечнасць, якую яна так даўно ўжо не бачыла. Гэта было нібы пацверджаннем яе затоенай веры, што ёсць яшчэ на свеце добрыя людзі.

Два разы на тыдні ваеннапалонным у лагер адсылалі хлеб, два разы на тыдні француз адпраўлялі за ім, і два разы на тыдні сустракаліся іх вочы, спачатку ўпатай, а потым больш смела. Анжэліка пачала чакаць гэтых два дні, як раней чакала нядзелі, бо яны хоць на некаторы час вызвалялі яе з тупых пакут, гарачыні і прагных позіркаў булчачніка. Панядзелак і пятніца — гэтыя дні сталі рытмам яе існавання. Калі яна думала аб тым, якое можа быць у яго імя, адкуль ён сам, што ў яго за прафесія і ці чакае яго дзяўчына (яна з трывогай спадзявалася, што, можа быць, у яго нікога і

няма), Анжэліцы назаліў пакутлівы вобраз голай жанчыны. Начапі яна раптам ускрыжвала, калі ёй снілася, што яна сядзіць на асле і бацька гоніцца за ёю з нажом.

Аднаго дня, у пачатку 1945 года, калі яна зноў падавала гаспадару хлеб, дзесяць буханак за адзін раз, у позірках француз а ёй паказалася нешта асаблівае. Яны былі паспешныя, упрасальныя, на вуснах яго ўжо не было той ранейшай усмешкі. Вачыма ён паказваў на падлогу. Калі палонны і яго вартавы паехалі, ля палавіка, ушчыльную ля яго, Анжэліка знайшла маленькую скручаную ў трубочку паперку. Яна прачытала: «Я веру вам. Калі ласка, дапамажыце. Я хачу ўцячы». Маланкай ускінула позірк туды, дзе скрыпнула хлебная паліца. Заплюшчыла вочы. Потым паспешліва схавала паперку.

Пры наступнай перадачы хлеба яна вачыма паказала на падлогу. Запытальны позірк француз пасвятлеў, ён дзякаваў. Потым, быццам нездарок, ён упусціў хлеб. Калі ён нахіліўся, каб падняць яго, вартавы падскочыў да яго ззаду, каб ударыць. Але запіска была ў яго руцэ. Дробным дзявочым почыркам там было напісана: «Я дапамагу вам. Напішыце, калі. Я буду вас чакаць у парку ля помніка Розегеру». Маленькі чарчэжык паказваў дарогу.

Праходзілі дні, але Анжэліка не адчувала тых цяжкасцей, якія яны ёй прыносілі. Яна чакала адказу. Дома яна ўпарадкавала бялізну і адзенне мужа. На стала стаялі кветкі, спачатку пралескі, а потым ляўконіі. З уцёкамі француз звязвалася нешта вельмі радаснае, нешта падобнае на шчасце.

Аднойчы ў пятніцу з яго рук выпала паперка. Ён дзякаваў ёй і прасіў у нядзелю вечарам быць на вызначаным ёю месцы. А адзінаццатай гадзіне.

У яе моцна білася сэрца, калі, перакінуўшы праз руку паліто свайго мужа, яна ішла да помніка Розегеру, які знаходзіўся ў баку ад галоўнай алеі, у адным з запушчаных за апошнія гады куткоў парку. Духмяна пахла вільготнай зямлёй, на кустах смела прабіваліся першыя смарагдавыя парасткі, а пупышкі на каштанах набрынялі і сталі клейкія. Ноч была халаднаватая. Анжэліка чакала. Калі адгучаў шматгалосы бой вежавага гадзінніка, яна занепакоілася. Недзе завывала сірэна.

Раптам нехта апынуўся ззаду яе і ціха прамовіў:

— Фрэйлен...

Яна спалохалася, балюча сціснулася сэрца. Гэта быў француз. Яна хуценька дапамагла яму накінуць паліто і імкліва павяла яго за сабою. На вуліцы яна ўзяла яго пад руку. Француз адчуваў, як яна дрыжала. Але ніхто не сустрэўся ім. Яна спехам зачыніла дзверы і пацягнула яго наверх па лесвіцы. На кожны скрып прыступак яна адзівалася, як на ўдар па твары. Але, відаць, усе ў доме моцна спалі.

Калі Анжэліка зачыніла на замок дзверы свайго пакоя, яна крыху аслабіла напружанне сваіх нерваў. Яна глыбока і цяжка дыхала. Толькі цяпер дазволіла сабе сказаць яму першае слова, сваё першае слова. Яно павінна было быць нейкім асаблівым, гэтакое слова, якое-б дапамагло выйсці з гэтага нязвычайнага становішча. Але нічога не прыходзіла ў галаву; яна толькі ўскінула на яго вочы.

Тады ён спытаў:

— Як цябе зваць?

— Анжэліка... а цябе?

— Бернар... Анжэліка — вельмі прыгожае імя.

Яна паспрабавала вымавіць яго імя так, як пачула яго. Ёй гэта не ўдалося. І яна вырашыла зваць яго Бернард.

— Тут ты ў бяспецы, цябе тут ніхто не будзе шукаць. Але ўдзень, калі я буду працаваць у булачніка, ты павінен ціхутка сядзець. — Яна гаварыла, каб пераадолець сваё хваляванне, сваю радасць. — Ты француз, а ведаеш нашу мову?..

— Навучышся, калі прабудзеш у Германіі чатыры гады, — і, быццам просячы прабачэння, сказаў: — Французскія рабочыя любяць нямецкага паэта Генрыха Гейне.

Гейне? Яна яшчэ не чула гэтага прозвішча. Яна наліла ў таз гарачай вады. Потым паставіла на стол раней прыгатаваную ежу.

Уцякач, зразумеў, што гэтая жанчына вельмі хвалюецца. Ён падышоў да яе і паклаў свае рукі ёй на плечы.

— Ты вельмі добрая да мяне. Я дзякую табе. Але я павінен пайсці, зараз-жа.

Па твары Анжэлікі прабега глыбокі цен, яе вочы спалохана раскрыліся. Таропка і шэптам яна спытала:

— Ты павінен пайсці? Куды?

Ён ціха адказаў:

— Туды, дзе я буду ў бяспецы, — да рускіх. Да іх толькі дзвесце кілометраў. — І глыбока ўздыхнуўшы, дадаў: — Я вярнуся...

Але Анжэліка нічога не чула. Яна ведала толькі — ён сказаў, што павінен пайсці. Бездапаможна паказала яна на стол, глянула на Бернара. Потым зразумела, што так яно, бадай, і павінна быць. Упэўнена, са спакойным тварам, дала яму бялізну і шэры касцюм мужа. Чаравікі таксама падышлі. І калі ён пераапранаўся, яна хуценька загарнула ў паперу хлеб і сунула ў кішэню паліто. У кухоннай шафцы яна адшукала некалькі грашовых паперак. Бернар быў гатовы. Яны глянулі адзін аднаму ў вочы, як часта рабілі ў апошнія месяцы. Толькі глыбей... і бліжэй адзін ад аднаго... Потым яны пацалаваліся.

На развітанне ён сказаў:

— Анжэліка — прыгожае імя... вельмі прыгожая і добрая жанчына...

Ужо збіраючыся адчыніць дзверы, яна пачула шорганне ног за дзвярыма гаспадынінай кватэры, потым ціхі металічны звон замка шпіёнкі. З прысутнасцю духу, аб якой раней і не здагадалася, яна засмяялася і нешта сказала пра гэтую нікчэмную сведку. Перад дзвярыма яны пацалаваліся, як самыя блізкія закаханыя. Потым яго праглынула цемра.

Раніцай на ўсіх дошках для аб'яў быў расклеены загад аб пошуках Бернара. Апоўдні Анжэліку арыштавалі: гаспадыня дома пазнала ўцекача. Пасля першай ночы, калі на турэмным дварэ стаяў асёл, а штурмавікі чакалі сваёй ахвяры, вартаўнік знайшоў Анжэліку мёртвай у яе камеры. Яна перакусіла сабе артэрыю.

9 мая, калі скончылася вайна, ля магілы Анжэлікі, невысокай, заросшай пустазеллем купкі зямлі, стаяў чалавек. На ім была савецкая салдацкая гімнасцёрка і боты. Ён паклаў на маленькі ўзгорчак зямлі вялікі букет белага бэзу. Гэта быў Бернар.

Пераклаў з нямецкай мовы С. ДОРСКІ

ЯК ЗБЕРАГЧЫ ДЗЯЦЕЙ АД ЛЕТНІХ ПАНОСАЎ

Т. СОКАЛАВА,
кандыдат медыцынскіх навук

Летам у маленькіх дзяцей нярэдка бываюць паносы. Як зберагчы малых ад паносаў?

Растлумачым гэта на прыкладах. Адночы адна маладая жанчына расказала мне, што ў яе сямімесячнага сына Сярожы вось ужо чацвёрты дзень панос. Тэмпература не павышалася, і таму хатнія рашылі, што ў хлопчыка праразаюцца зубы. Але потым ён пачаў дрэнна есці, змарнеў, і ў яго адкрылася рвота.

Незадоўга да хваробы маці адняла сына ад грудзей і пачала даваць Сярожу малако ад каровы. Але праз два дні стул пачасціўся да пяці разоў у суткі, з зеленаю і слізьню.

Маладая маці дапусціла вялікую памылку. Дзіця, якое толькі пачалі прыкормліваць, нельга адразу адымаць ад грудзей, а тым больш у гарачы час. Летам нельга зусім пазбаўляць дзіця матчынага малака, нават калі яму споўніцца ўжо год. Трэба на працягу цёплых месяцаў хоць-бы па два разы ў суткі прыкладваць яго да грудзей.

Справа ў тым, што ў страўніку і кішэчніку ма-

ленькага дзіцяці грудное малако ператраўляецца лёгка, а малако ад каровы значна цяжэй. Дзіцячы арганізм прыстасоўваецца да штучнага харчавання толькі пры ўмове, што прыкорм уведзены ў рацыён паступова.

Малако ад каровы з'яўляецца спрыяльным асяроддзем для жыццедзейнасці розных мікробаў, якія ў цяпле асабліва хутка размнажаюцца.

Аднак прычынай летніх паносаў у дзяцей можа з'явіцца не толькі няправільны прыкорм.

Трохмесячную Таню маці карміла грудзмі, ніякага прыкорму не давала. Тым не менш у малой, як і ў Сярожы, нечакана пачасціўся стул, з'явіліся зелень, слізь. Замест таго, каб выклікаць урача або фельчара, маці вырашыла сама справіцца з нездароўем і дала дачцэ фталазол. Спачатку Тані стала як быццам лепш, але ўжо праз некалькі дзён адкрылася рвота. Дзяўчынка адмовілася ад грудзей. У стуле зноў з'явіліся зелень, слізь, нават пражылкі крыві. Дзіця ўвесь час крактала, чырванела і падцягвала ножкі да жывата.

Першае, на што звярнуў увагу прыбыўшы ўрач, было мноства мух у пакоі, дзе ляжала дзяўчынка. Брудныя палёнкі былі неахайна звалены ў таз і нічым не прыкрыты. Высветлілася, што ў танінага дзядулі нядаўна таксама быў панос, але прайшоў.

Пры даследаванні ў кале дзяўчынкі выявілі дызентэрыю палачку.

Як-жа ўсё-такі заразілася Таня?

У кішэчніку некаторых людзей, якія перанеслі дызентэрыю, і пасля іх папраўкі працягваюць, аказваецца, жыць дызентэрыяныя палачкі. Ясна, што калі не прымаць мер засцярогі, то ад такога чалавека лёгка могуць заразіцца блізкія.

Інфекцыя найчасцей пераносіцца бруднымі, нямытымі рукамі. Вось чаму не трэба забываць мыць рукі пасля наведання прыбіральні.

Вялікую ролю ў распаўсюджванні дызентэрыі адыгрываюць мухі. Яны забіраюцца ў прыбіральні, у памыйныя ямы, а потым залетаюць у дом і на сваіх лап-

ках, хабатку, брушку заносзяць узбуджальнікаў хваробы. Неабходна знішчаць мух. Для барацьбы з мухамі ёсць шмат сродкаў — ДДТ, гексахлоран і інш. Але асабліва важна захоўваць чыстату.

Адразу пасля яды прыбірайце хлебныя крошкі, рэшткі яды, якія прыцягваюць насякомых. Не пакідайце прадукты адкрытымі. Вокны летам зацягніце марляй. Перад кармленнем дзіцяці заўсёды мойце рукі з мылам. Цяцкі таксама абмывайце варама. Падлогу ў пакоі і мэблю кожны дзень працірайце вільготнай вяхоткай.

Дызентэрыя ў маленькіх дзяцей часта развіваецца непрыкметна, паступова, прычым у стуле можа і не быць пражылак крыві. У іншых выпадках пачатак хваробы бурны, тэмпература адразу рэзка ўзнімаецца, у стуле з'яўляюцца слізь і кроў.

Незалежна ад таго, цяжка ці лёгка праходзіць дызентэрыя, яна падрывае здароўе дзіцяці. Атрута, што выдзяляецца дызентэрыянай палачкай, парушае нармальную работу нервовай сістэмы, знясільвае яе. Нярэдка бываюць ускладненні — захворваюць почки, вушы.

Некаторыя бацькі, пачуўшы, што пры паносах дапамагае фталазол або які-небудзь іншы сродак, самі даюць яго дзіцяці. Але лякарствы, якія сапраўды дапамагаюць пры гэтай хваробе, калі іх не прымаць у пэўных дозах, потым ужо і пры правільным лячэнні часам не дапамагаюць. У выніку захворванне робіцца зацяжным, хранічным, і дапамагчы дзіцяці ўжо куды цяжэй.

Такім чынам, не займаючыся самалячэннем, пры першых-жа прыметах расстройства страўніка ў дзіцяці клічце ўрача або фельчара. Калі дзіця трэба змясціць у бальніцу, зрабіце гэта як мага раней.

Паносы ў дзяцей могуць узнікнуць таксама з прычыны перагрэвання.

Арганізм маленькага дзіцяці вельмі адчувальны да перагрэвання. Пад уплывам цяпла кроў прылівае да скуры, а кровазабеспячэнне страўніка і кішэчніка змяняецца. З-за гэтага пагаршаецца работа стрававальных органаў, кішэчнік робіцца менш устойлівым супроць уздзеяння шкодных мікробаў.

Дзеці надта многа рухаюцца, значна больш, чым дарослыя.

Ясна, што такая ўзмоцненая дзейнасць, ды яшчэ ў гарачыню, павышае патрэбу арганізма ў пітве. Тым часам дарослыя не заўсёды памятаюць аб гэтым, не даюць дзецям своєчасова піць, вельмі іх хутаюць.

Маленькім дзецям у гарачыню рэкамендуецца даваць стравы, якія лёгка засвойваюцца. Яду для іх трэба гатаваць па магчымасці незадоўга да кармлення і трымаць яе ў закрытай пасудзіне на халадзе. Фрукты і гародніну старанна мыць. Асабліва строга трэба сачыць за тым, каб прадукты былі свежыя.

Калі, нягледзячы на ўсе засцярогі, у дзіцяці пачаўся панос, неадкладна паклічце ўрача або фельчара. Яшчэ да таго, як ён прыйдзе, трэба пакласці малаго ў пасцель, змераць тэмпературу, а калі ногі халодныя, пакласці да іх грэлку.

Паколькі захворванне можа аказацца заразным, не трэба дазваляць іншым дзецям і дарослым, якія не дглядаюць хворае дзіця, уваходзіць у пакой, дзе яно ляжыць, мець да яго дачыненне.

Выпаражненні залівайце водным растворам хлорнай вапны (1 кілограм на вядровады) і не раней як праз дзве гадзіны вылівайце іх у прыбіральню. Такі тэрмін неабходны для знішчэння мікробаў.

Дайце адпачыць страўніку і кішэчніку хворага: 6—9 гадзін зусім не карміце яго. За гэты час кішэчнік часткова ачысціцца ад мікробаў і іх атруты. Але кожныя 15 хвілін абавязкова давайце дзіцяці 1—2 чайныя лыжкі крыху падсалоджанага чаю або гатаванай вады (адна чайная лыжка цукру на шклянку). За час галадання дзіця павінна выпіць 2—3 шклянкі вадкасці. Пры моцнай рвоте піццё давайце халоднае.

Калі ўрач або фельчар на працягу 9 гадзін чамусьці не прыйшлі, пачніце пакрыху карміць дзіця, лепш за ўсё сцэджаным малаком маці або іншай кормячай жанчыны. Можна даваць 2—3 чайныя лыжкі такога малака кожныя 2 гадзіны. Акрамя таго, працягвайце паіць хворага вадою. Калі няма груднога малака, дайце крыху падсалоджанага рысавага адвару.

Лепшы спосаб зберагчы дзяцей ад паносу — гэта захаванне правіл асабістай і грамадскай гігіены.

Цэнтральны навукова-даследчы інстытут санітарнай асветы Міністэрства аховы здароўя СССР.

Добры догляд за дзецьмі арганізаван у дзіцячых яслях № 23 г. Мінска. На здымку: у паўзунковым дзіцячым манежы.

Фото А. Гарэльчыка
(Фотакроніка БелТА).

Артур Вольскі

Малюнкі А. Кашкурэвіча

Неслухмяная дача

Я назвала ляльку
Кацяй
і сачу за ёй, як маці.

Ды ці ўгледзіш
за такой
неслухмяною
дачкай!

Падзівіцеся:
у Каці
у чарніле
твар і плацце.

Я пісала
ліст да мамы,
а чаму
на ляльцы плямы!

Да люстэрка
падышла я...
Вось гісторыя
якая!

Не магу
сябе пазнаць я —
і ў мяне
ў чарніле плацце.

Перапэцкана рука,
стала сіняю шчака...
Бачыш,
што ты нарабіла,
неслухмяная дачка!!

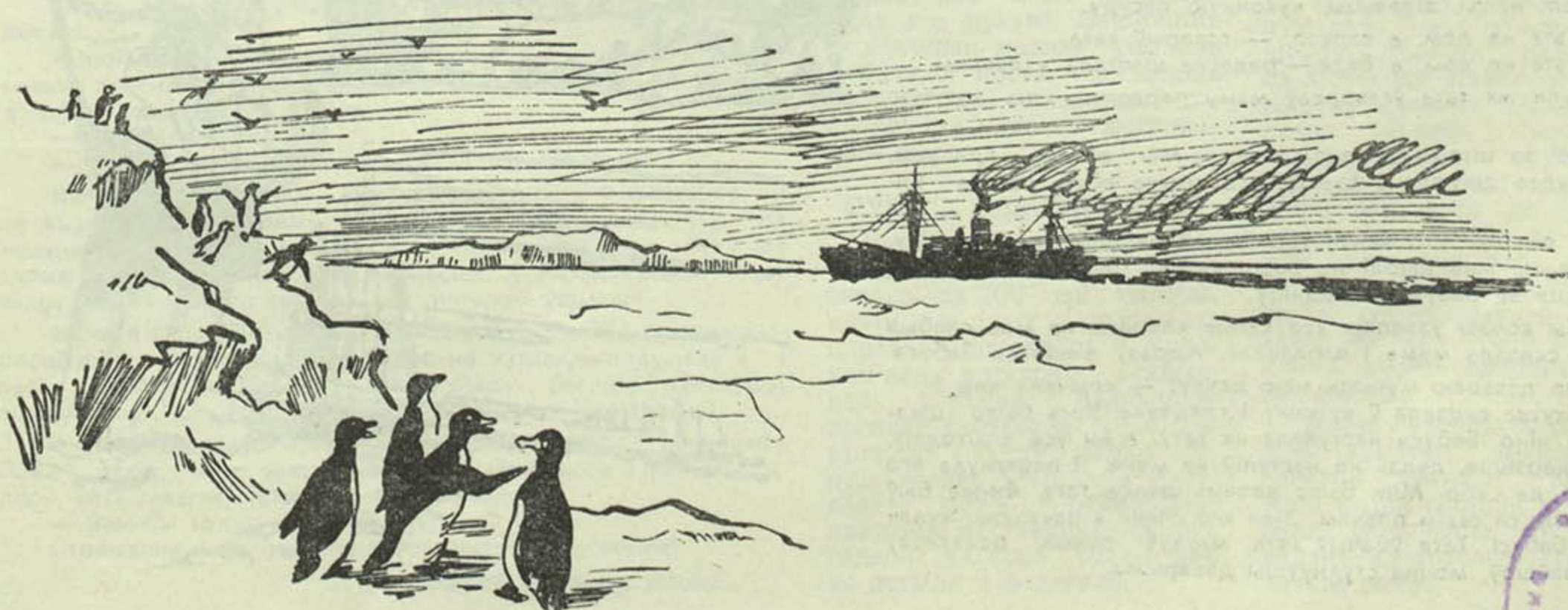
З Кацяй
тысяча пакут...
Ой, пастаўлю
Кацю ў кут!

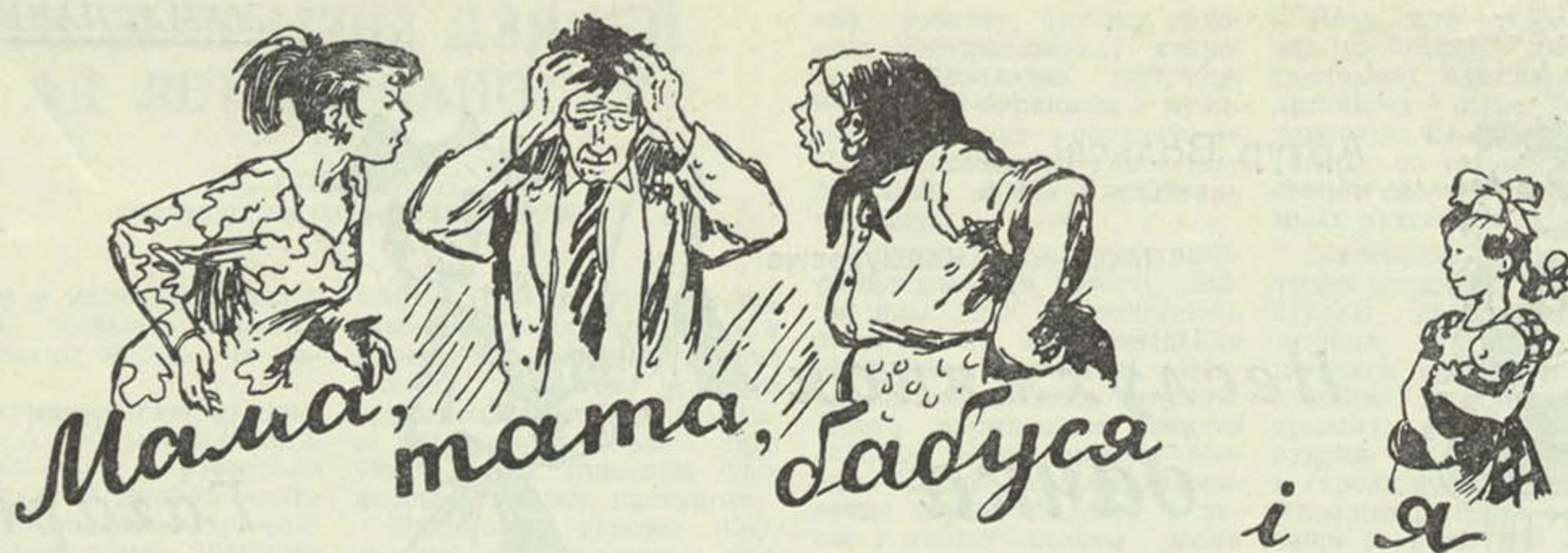

Гагары

На птушыным
на базары
раскрычаліся гагары:
— Га-га-гары!
— Га-га-гары!
— Гэта жах!
— Гэта жах!
— Што за дзіўная пачвара
Прабіраецца ў ільдах!
— Падзівіцеся хутчэй:
не злічыць
на ёй вачэй!..
— Паглядзіце,
у пачвары
вылязаюць з дзюбы хмары!
— Перад ёй
ільды, ільды
расступаюцца!
— А за ёй
струмень вады
прасціраецца!
— Ой, патрушчыць
востраў наш!
— Ой, загіне
ўвесь кірмаш!..

Сапраўды,
як на базары —
крык і гоман навакол.
Не хвалюцца,
гагары!
Ну якая там пачвара!
Гэта-ж проста ледакол!
На зімоўку
едуць людзі,
каб другіх
з зімоўкі зняць.
І ніхто,
ніхто не будзе
вам, гагарам, замінаць.

Фельетон

М. ДЫМЕНТ

Мал. Н. Барысавай

Калі я была зусім маленькая і не хадзіла ў школу, мяне лічылі разумніцай. Бацькі казалі, што я таленавітае дзіця. Аднойчы, калі я разбіла дзве шклянкі, таму што мне спадабалася, як яны звінелі, мама вырашыла, што ў мяне музычны слых і мяне трэба зрабіць музыканткай. З таго часу пачаліся спрэчкі пра тое, як мяне выходзіць.

Тата сказаў, што ў яго ёсць свой план:

— Галоўнае, каб Ірачка не расла гультайкай і прывычайвалася да працы.

Мама сказала, што тата нічога ў выхаванні не разумее. У яе таксама быў план. Аказаўся ён і ў бабкі. З таго часу маё выхаванне ішло адразу па трох планах.

Калі што-небудзь прапанаваў тата, зараз-жа прычыла мама або бабка. Неяк тата сказаў, што мяне найлепш было-б аддаць у дзіцячы сад. Мама адказала, што ён мяне не любіць. Бабка заявіла, што тата — эгаіст.

Я выйшла на двор і горда сказала сяброўцы Святлане:

— А ў нас тата — эгаіст!

Света пакрыўдзілася і пабегла ў дом. Праз адчыненне акно я чула, як яна пытала:

— Мама, а чаму наш тата не эгаіст?

Мне вельмі хацелася ў дзіцячы сад. Але мама і бабка чуць не хацелі пра гэта.

— Вось я ўжо выхаваю яе лепш, чым у вашым садзе, — сказала бабуся.

І так усё і засталася. Я не пайшла ў дзіцячы сад таму, што ў таты-ж адзін толькі план, а ў мамы з бабусяй — два.

Мы жылі ў доме ў бабусі, і тата казаў, што гэта псуе яму жыццё. У доме заўсёды прапала тата-небудзь. Тата ніколі не мог знайсці сваіх гальштукаў, насовак. У нас заўсёды шукалі нажы, відэльцы, кухонную пасуду.

— Гэта не дом, а вэрхал, — гаварыў тата.

— Гэта не дом, а бяда, — радасна шаптала я ляльцы.

Я чула, як тата ўгаворваў маму пераехаць на другую кватэру.

— Ні за што, — адказала мама. — Мы абодва працуем. Хто-ж будзе даглядаць Ірачку, хто згатуе абед, памые бялізну?

Тата сказаў, што мама трымаецца за бабуліну спадніцу. Я здзівілася, мне ніколі не даводзілася бачыць, як мама трымаецца за бабуліну спадніцу.

— Ты хочаш узваліць усе хатнія клопаты на мае слабыя плечы, — сказала мама і заплакала. Адрозу з'явілася бабуся.

— Я не дазволю мучыць маю дачку! — крычала яна.

Я ціхутка сядзела ў куточку і глядзела. Вось было цікава! Як у кіно Бабуся наступала на тату, а ён усё адыходзіў, пакуль, нарэшце, ледзь не наступіў на мяне. Я пацягнула яго за рукаў да сябе. Мне было вельмі шкада тату, ён-жа быў зусім адзін са сваім планам. З-за яго спіны я паказала кулак маме і бабусі. Тата ўбачыў гэта, махнуў рукой, пацалаваў мяне і пайшоў, моцна стукнуўшы дзвярыма.

— Разводзіліся-б, — сказала бабуся. — Усё роўна ён мала зарабляе.

Бабуся заўсёды скардзілася, што тата мала зарабляе, і, каб весці гаспадарку, ёй даводзіцца выкручвацца вужом. Я папрасіла бабулю паказаць, як гэта яна выкручваецца вужом. Але яна была вельмі злосная і прагнала мяне.

У бабусі вялікая гаспадарка: свінні, гусі, куры. Яна гандлявала на рынку і часта брала мяне з сабой. Тут было шумна і заўсёды лаяліся. Бабуся таксама лаялася. Калі пакупнікі таргаваліся з ёй, яна крычала:

— Вось яшчэ адукаваныя знайшліся! Можна, задарма вам гусь аддаць?! А ну, каціцеся адгэтуль!

Я дапамагала бабусі і таксама крычала:

— Адукаваныя якія! Каціцеся адгэтуль!

Аднойчы з'явіўся міліцыянер і з ім незнаёмая жанчына.

— Абураляна! — сказала яна. — Звярніце ўвагу, таварыш міліцыянер, як трымае сябе гэтая дзяўчынка.

Я схавалася за бабулю, а міліцыянер спытаў, дзе мы жывем, запісаў прозвішча таты і загадаў бабуці адвесці мяне дадому.

Потым тату кудысьці выклікалі, ён плаціў нейкі штраф і прыйшоў дадому вельмі маўклівы.

— Ты цяжкі чалавек, — нарэшце сказала мама, — і з табой немагчыма жыць. Нам трэба разыйсціся. Пра дзіця можа не клапаціцца: Ірачка застанецца са мной.

Яна абняла мяне і спытала:

— Ірачка, з кім ты хочаш застацца? Са мной ці з татам?

— З табой і з татам, — адказала я.

— Дурненькая, — усміхнулася мама. — Ты-ж бачыш, што тата збіраецца цябе пакінуць. Ты яму не патрэбна.

— Няпраўда! — крыкнуў тата. — Навошта ты ўнушаеш гэта дзіцяці?

— Няхай ведае, які ў яе бацька, — сказала мама. — Ты мне ўсё жыццё атручваеш.

Мама заплакала, і зараз-жа з'явілася бабуся. Яна назвала тату ліхадзеям, душагубам, і ён, схпіўшыся за галаву, уцёк з дому.

Бабуся выйшла на двор, сабрала суседак і пачала скардзіцца на тату:

— Кожную ноч п'яны прыходзіць. Сям'ю хоча кідаць. Дзіця навучае: «Тваю бабуся забіць трэба».

Бабуся выцерла вочы фартухом і дадала:

— А ўчора ён кажа: «Я гэтую старую абавязкова замінірую».

— Ой! — спалохалася суседка. — Гэтак ён і вуліцу падарве!

Як толькі мама вярнулася з работы, я хутчэй паведаміла ёй пра тое, што тата хоча замініраваць бабуся.

— Не балбачы глупства!

— А вось і не глупства, бабуся сама гаварыла.

Мама нічога не адказала. Яна надзела новую сукенку, напудрылася і зрабіла высокую прычоску.

— Я прыйду позна. Не сваволь.

А калі прыйшоў тата і даведаўся, што мамы няма, ён надзеў свой святочны касцюм і таксама пайшоў.

Бабуся лягла спаць, а я засталася сядзець адна. Мне сумна. Я ўзяла мамыны алоўкі, нафарбавала губы, бровы, шчокі. Потым лягла на канапу і заснула. Мяне разбудзіла мама:

— Божа мой, на каго ты падобна?

— На цябе, — адказала я спрасонку. Мама-ж разлаваляся, але я так і не зразумела — за што. Вось так мне заўсёды цяпер дастаецца, толкам не зразумееш за што.

У мінулым годзе я ў першы раз пайшла ў школу.

— Вось убачыце, Ірачка будзе круглай выдатніцай, — сказала мама.

Мне вельмі хацелася, каб гэта так і было. Але чамусьці не выходзіла. Мама кажа, што я талеңавітае дзіця, але чаму-ж у мяне ніяк не ўдаецца арыфметыка? Добра, што мама нічога не пытае. Між іншым, адзін раз яна спытала:

— Ну, як там у вас у школе?

— Добра, — адказала я.

Мама назвала мяне разумніцай, пацалавала і пайшла.

І тату я бачыла рэдка, ён таксама ўсё спяшаўся кудысьці.

Аднойчы маму выклікалі ў школу, яна вярнулася дамоў вельмі злосная і пачала крычаць, што я вырадак і бессардэчная і загано яе ў магілу.

— І ў каго ты такая?

— У тату, вядома, — адказала за мяне бабуся.

Калі яны ўсе пайшлі, я доўга глядзелася ў люстэрка: ці не вырадак я? Па-мойму, не вырадак, бо ў мяне ўсё на месцы: вушы, вочы, валасы, нос. Потым прыклала руку да сэрца — яно таксама было на месцы. Я ўзрадавалася: значыць, усё гэта мама сказала так, пагарачыўшыся.

Яшчэ я ўспомніла: мама сказала, што з мяне павінна вырасці дрэн. «Напэўна, гэта будзе не хутка», — падумала я і зусім супакоілася. Пакуль можна гуляць, бегаць, адклаўшы арыфметыку, бо ўсё роўна задачкі ніяк не выходзяць!

Акурат на дварэ крычаць: «Тачыць нажы, нажніцы!» Пабягу гляну, як іх точаць. Дарэчы даведаюся і як точаць лясы. Тата гаварыў пра бабуся змай:

— Вам-бы толькі лясы тачыць.

Страшэнна шмат на свеце загадкавага і цікавага!

Часопіс «Семья и школа».

ПАРАДЫ ПА КУЛІНАРЫІ

СУП СА СВЕЖЫХ ГРЫБОЎ СА СМЯТАНАЎ

Узяць поўную глыбокую талерку з коптарам якіх-небудзь ачышчаных свежых грыбоў, апрача ваўнянак, але лепш белых грыбоў, пера-мыць у некалькіх халодных водах. Падсмажыць у масле дробна нарэзаную цыбулю, а потым і грыбы; заліць 12 шклянкамі вады, даць ва-рыцца да гатоўнасці, паклаў-шы крыху солі. Пакласці за-тым крыху зялёнай цыбулі, 1—2 цыбуліны, пучок зялё-най пятрушкі, падправіць лыжкаю мукі і пракіпаціць. За 20 хвілін да падачы на стол пакласці 6—8 бульбін, нарэзаных лустачкамі, і зва-рыць; падаючы, уліць 1/2 або 1 шклянку свежай смятаны, з якой можна суп раз закі-пяціць. Хто любіць, усыпаць крыху тоўчанага перцу.

СУП СА СВЕЖАЙ КАПУСТЫ З МАЛАКОМ

Невялікі качан капусты ачысціць, разрэзаць на час-ткі, абварыць, каб горыч знікла, адкінуць на рэшата, паставіць варыць, заліўшы 9 шклянкамі вады. Калі закі-піць, пасаліць, пакласці 1 моркву, 1 пятрушку, лыжку масла. Варыць качан, пакуль не зробіцца мяккім.

Уліць 3 шклянкі малака, прыправіць лыжкаю мукі, расцёртай з лыжкаю мас-ла, пракіпаціць і падаваць. Замест мукі кладуць 1/2 шклянкі перамытых ячне-вых круп, якія і варацца ў супе адначасова з капустай.

МАЛОЧНЫ СУП З РУБЛЕНЫМ ЦЕСТАМ

Замясціць не вельмі кру-тое цеста з двух шклянак добрай мукі, дадаўшы 1 яйцо і солі. Потым зрубіць гэ-тае цеста даволі дробна нажом, або лепш расчы-паць яго рукамі. Закіпаціць 9 шклянак малака, усыпаць рубленае цеста, закіпаціць разы 2—3, пасаліць, па-класці 1—2 лыжкі сметанко-вага масла.

СУП СА СВЕЖЫХ ЯГАД

Перабраных свежых ягад узяць не менш 800 гр, а іменна: па 200 гр. маліны, суніц, чорных і чырвоных парэчак. Загатаваць 6 шкля-нак вады з цукрам, скарын-кай карыцы, падправіць лыжкаю бульбянай мукі, за-кіпаціць і гэтым варам за-ліць ягады, усыпаныя ў су-павую міску, размяшаць, накрыць, паставіць на чвэрць гадзіны на край пліты, каб не астыла, і падаваць.

ГРЫБЫ, СМАЖАНЫЯ

Белыя, чырвоныя і іншыя грыбы ачысціць, перамыць, нарэзаць, абваляць у муцэ. 100 гр. масла распустіць на патэльні або ў каструлі (пад-смажыць у ім, хто любіць, 1 пыбуліну), скласці грыбы, пасаліць і смажыць на ся-рэднім агні. Падсмажыўшы з аднаго боку, перавярнуць на другі. Калі грыбы будуць гатовы, тады толькі ўліць 1/2 шклянкі смятаны, раз за-кіпаціць, усыпаць зялёнага кропу, пятрушкі і падаваць.

РАГУ З БАРАНОВАІ ГРУДЗІНКІ

Абмыць, разрэзаць сырую грудзінку на некалькі ча-стак, абсыпаць іх соллю, перцам і мукой, 1 цыбуліну нашынкаваць, злёгку пад-смажыць у масле, зараз-жа пакласці грудзінку, абліць шклянкай булёну, накрыць накрыўкай, патушыць, ча-сцей памешваючы са дна. Калі грудзінка злёгку пад-румяніцца, уліць булён, па-класці свежай смятаны, на-рэзаныя моркву, рэпу і бу-кет зеляніны. Варыць на павольным агні да гатоў-насці.

За чвэрць гадзіны пакла-сці бульбу, звараную ў пад-соленай вадзе.

Перакласці ўсё на глыбо-кае блюда, пасыпаць зверху зялёнай пятрушкай і кро-пам.

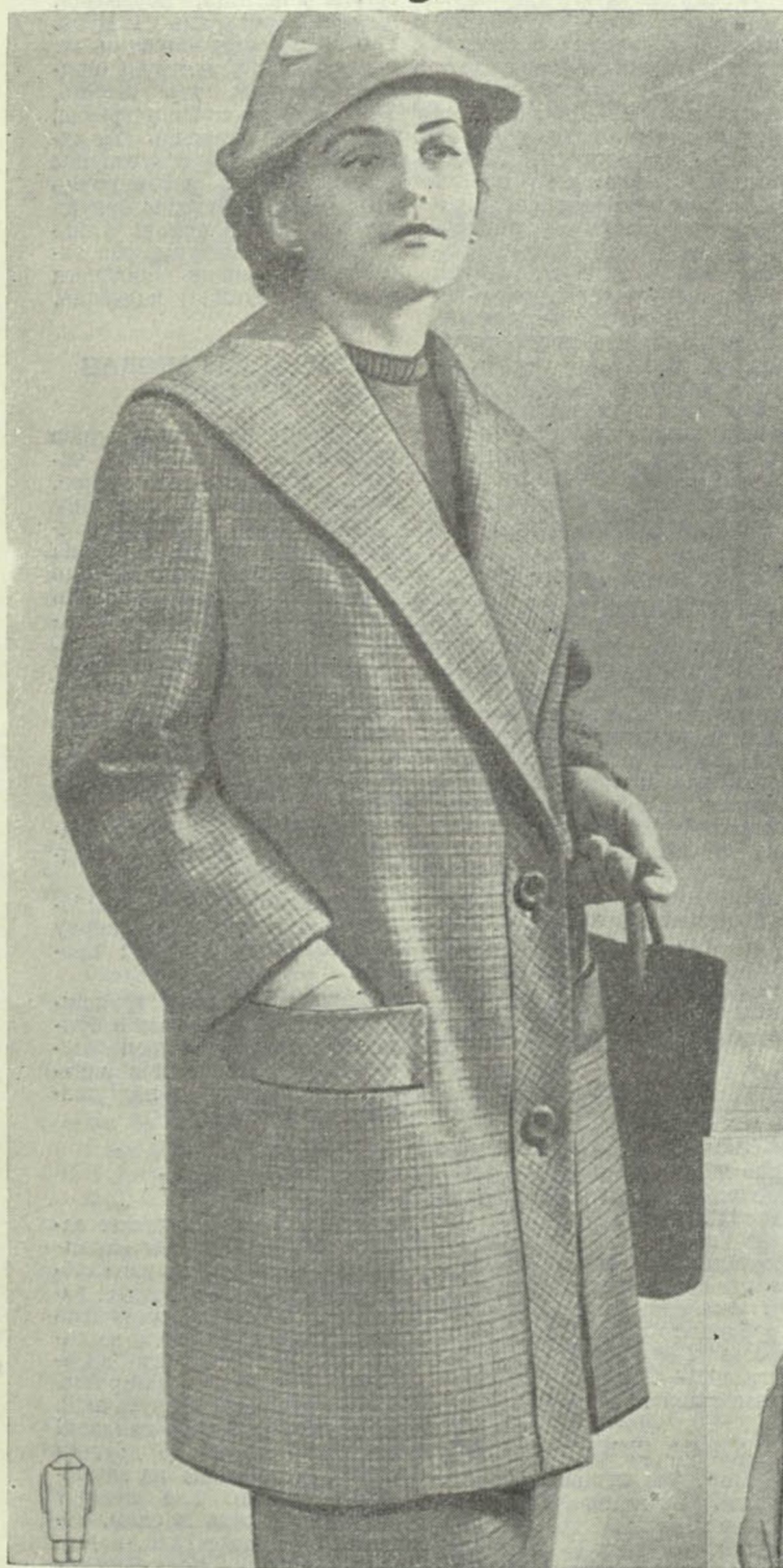
Можна абкласці грудзін-ку на блюдзе грэнкамі з бул-кі, нарэзанай тонкімі лу-стачкамі, змазанымі з адна-го боку маслам і падсуша-нымі ў духоўцы.

ГАЛУБЦЫ

Узяць качан капусты ва-гой у 500—600 гр. без храп-кі, апусціць у кіпячую салё-ную вадку, даць раз-другі за-кіпець. Дастаць, разабраць па лісточках. Пакласці на ся-рэдзінку кожнага ліста кавалачак фаршу, загарнуць краі, скруціць трубочкай. Абваляць у муцэ, пакласці шчыльней адзін да другога загорнутым бокам на глыбо-кую патэльную, але лепш у сатэйнкі, паліць маслам, ту-шыць пад накрыўкай, падлі-ваючы булёну. Калі зарумя-няцца, абліць смятанай, раз закіпаціць.

Часам галубцы можна аб-ліць таматам, змешаным з лыжкаю смятаны, і запячы. Калі фарш робіцца з разва-ранай ялавічыны, то можна дадаць адваранага, рассып-чатага рысу.

Моды

Касцюм для вуліцы з тканіны «Мулінэ», які складаецца з поўпаліто і спадніцы. Поўпаліто прамой формы, з вялікім адкладным каўняром, карацей спадніцы на 20—30 см. Рукавы ўтачныя, прамыя. Спадніца вузкая, ззаду шоў, які пераходзіць у складку. Рэкамендуемыя размеры 46—54.

Мадэль Венгерскай Народнай Рэспублікі (VII міжнародны конкурс).

Дзіцячы камплект—сарафан, куртка з капшонам і трыкатажная блузка. Сарафан і падкладка курткі выкананы з кляччатай тканіны. Рукавы ў куртку ўтачныя, з мяккай лініяй пляча, ля кісці сабраны на гумку. Сарафан на канетцы, спадніца сарафана — у складку. Рэкамендуемыя размеры 34—42.

Мадэль Інстытута Прамысловых Узораў у Варшаве.

Паліто з шарсіянай тканіны, прамой формы. Адвароты і клапаны праразных кішэняў аздаблены строчкай. Рукавы ўтачныя, прамыя.

Мадэль Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі (VII міжнародны конкурс).

Блузка з шыфону. Рукавы цэльнакроеныя, даўжынёй тры чвэрці. Аздаба — ручная вышыўка. Спадніца са штучнага шоўку, так званай формы «бочачка» («галандская»), кнізу завужана. Пярэдні

шоў аздаблен строчкай. Рэкамендуемыя размеры 44—52.

Сарафан і блузка з баваўнянай тканіны. Сарафан аздаблен белай тасьмой.

Аўтар М. Каарма (г. Талін).

Карысныя парады

ПЕРАПРАЦОўКА ГРЫБОў

Паяўленне грыбоў у вялікай колькасці на працягу адносна кароткага часу і хуткае псаванне не даюць магчымасці скарыстаць іх цалкам у свежапрыгатаваным выглядзе. З мэтай захавання грыбоў ужываюцца розныя спосабы іх перапрацоўкі. Да іх адносяцца сушка, засол і марынаванне. Перапрацоўваць трэба толькі свежасабраныя, маладыя, моцныя, нечарвівыя грыбы. Для засолкі і марынавання грыбоў можна скарыстаць шклянную, эмаліраваную, а таксама драўляную пасуду, добра прамытую і прашпараную гарчай вадой перад ужываннем.

Нельга захоўваць грыбы ў меднай і ацынкаванай пасудзе, бо ядавітыя хімічныя рэчывы могуць перайсці з пасуды ў прадукт і выклікаць харчовае атручванне. Не рэкамендуецца захоўваць грыбы ў жалезнай пасудзе. Добра гліняная пасуда, яна можа быць скарыстана для захоўвання кансерваванных грыбоў.

У выніку перапрацоўкі грыбы змяняюць як смакавыя, так і пажыўныя ўласцівасці.

ЗАСОЛ ГРЫБОў з'яўляецца найлепшым спосабам нарыхтоўкі іх у хатніх умовах. Аднак гэты спосаб мае і свае адмоўныя бакі. Пры засоле значная колькасць пажыўных рэчываў з грыбоў пераходзіць у расол.

Засольваць можна як губчатых, так і пласцінчатых грыбы. З губчатых

соляць пераважна баравікі і маслякі, а таксама падасінавікі і падбярэзавікі. Засольваць неабходна толькі маладыя і цвёрдыя грыбы, больш старыя лепш сушыць.

З пласцінчатых грыбоў для засолкі скарыстоўваюць: рыжыкі, грузды, падгрузды, ваўнянкі, апенькі асеннія, чарнушкі, сыраежкі і інш. Грузды, падгрузды і рыжыкі з'яўляюцца лепшымі грыбамі для засолкі.

Усе пласцінчатых грыбы, якія маюць у сабе млечны сок (ваўнянкі, грузды, падгрузды, чарнушкі і інш.), трэба перад засолам звярнуць у вадзе, адвар зліць і замяніць свежай вадой для наступнай порцыі грыбоў. Астыўшыя грыбы заліваюць расолам. Рыжыкі пасля іх ачысткі, без усякага папярэдняга вымочвання або адварвання, соляцца, г. зн. перасыпаюцца соллю і спецыямі.

Усе губчатых грыбы, а з пласцінчатых лісічкі, апенькі, зялёнкі і некаторыя іншыя соляцца адварваннем у растворе солі. Для засолу неабходна браць шапкі грыбоў. Рыжыкі, падбярэзавікі і падасінавікі засольваюцца з ножкамі. Перад засолам грыбы павінны быць старанна ачышчаны ад гразі і добра прамыты. Засольваць неабходна кожны від грыбоў у асобнай пасудзе.

Для паляпшэння смаку салёных грыбоў пры засоле дабаўляюць спецыі: лаўровы ліст, пахучы перац і г. д.

Салёныя грыбы павінны быць чыстыя, цэлыя, шчыльныя, злёгку хрумсцяць. Пах і смак павінны адпавядаць віду грыба.

Не павінны ўжывацца ў ежу за-

плесненыя і чарвівыя грыбы, а таксама грыбы мяккія, друзлыя з затхлым, гніласным пахам, горкім і пракіслым смакам.

Не трэба ўжываць грыбы, забруджаныя смеццем і іншымі пабочнымі прымесямі, а таксама грыбы, якія маюць бруднаваты, пракіслы і тухлы расол.

МАРЫНАВАННЕ ГРЫБОў

З губчатых грыбоў марынуюць баравікі, падбярэзавікі, падасінавікі, маслякі, з пласцінчатых — рыжыкі, грузды, апенькі, лісічкі, некаторыя сыраежкі і шампін'ёны. Грузды перад марынаваннем павінны быць вымачаны.

Грыбы неабходна марынаваць асобна па відах, толькі падасінавікі і падбярэзавікі можна марынаваць разам. Ёсць некалькі спосабаў марынавання грыбоў. Марынаваныя грыбы нельга захоўваць адкрытымі, таму што яны псуецца. Пасуду з марынаванымі грыбамі добра закрываюць або абвязваюць пергаментнай паперай. Драўляная пасуда павінна мець пакрыўку, якая закрываецца наглуха. Для папярэджання ўтварэння плесні рэкамендуецца заліць марынаваныя грыбы зверху слоём расліннага алею вышыняй у 1 сантыметр. Захоўваць марынаваныя грыбы неабходна ў халаднаватым месцы пры тэмпературы не вышэй 3—6° цяпла.

У час захоўвання марынаваныя грыбы неабходна часцей праглядаць. Аб псаванні грыбоў можна меркаваць па загусценню і памутненню марынаду, а таксама па з'яўленню плесні.

ВАРЭННЕ СА СЛІВЫ

У сліў перад варкай адрываюць плоданожкі, абракоўваючы пашкоджаныя, мятыя і бітыя плады. Плады мыюць у халоднай, праточнай вадзе і абварваюць у друшляку гарчай вадой 3—5 мінут пры тэмпературы 75—80 градусаў, пасля чаго плады наколваюць. Пры перапрацоўцы буйнаплодных сліў іх можна не наколаваць, а разразаць нажом па баразёны на дзве палавінкі, выкідаючы костачку. У гэтым выпадку слівы абварваюць у вадзе не трэба.

Абвараныя, наколаныя або разрэзаныя плады заліваюць гарачым цукровым сіропам (на 1 кілограм падрыхтаваных пладоў бяруць 1,2 кілаграма цукру). Цукар дадаюць у выглядзе сіропу ў два прыёмы.

Слівы заліваюць спачатку цукровым сіропам слабай гушчын (800 грамаў цукру на дзве з палавінай шклянкі вады). Залітыя гарачым сіропам слівы пакідаюць у місцы або тазе на 3—4 гадзіны, пасля чаго прыступаюць да варкі. Вараць слівы пры тэмпературы 90 градусаў на працягу 5 мінут, не дапу-

скаючы кіпення масы. Затым варэнне ставяць у прахладнае месца на 8—10 гадзін. Пасля ў таз дадаюць астатнюю колькасць цукру (400 грамаў на ¼ шклянкі вады) і вараць слівы да гатоўнасці.

Калі плады вельмі далікатныя і хутка разварваюцца, то пасля 5-мінутнай варкі іх трэба яшчэ раз паставіць на 3—4-гадзінную выстайку. Затым на друшляку плады трэба аддзяліць ад сіропу, а сіроп звярнуць да большай гушчыні, пасля чаго плады зноў пакласці ў звараны сіроп і вараць да поўнай гатоўнасці.

Буйнаплодныя слівы вараць у два прыёмы. Спачатку іх заліваюць сіропам сярэдняй гушчыні (1,2 кілаграма цукру на тры з палавінай шклянкі вады), вараць 5 мінут на слабым агні і вытрымліваюць 6—8 гадзін. Затым аддзяляюць сіроп ад пладоў, злёгку яго ўварваюць, кладуць назад плады і вараць да гатоўнасці, перыядычна здымаючы пену.

Дробнаплодныя слівы

(алычу, ткемалі) вараць у адзін або ў два прыёмы без папярэдняй вытрымкі.

На 1 кг дробнаплодных сліў бяруць 1,5 кг цукру. Для прыгатавання сіропу цукар раствараюць у 3 шклянках вады.

У варэнне з малакіслых гатункаў сліў дадаюць пры апошняй варцы крыху лімоннай кіслаты (2 грамы на кілограм цукру).

ВАРЭННЕ З КІТАЙСКІХ ЯБЛЫКАў

Плады з дробнаплодных яблынь даюць прыгожае і вельмі смачнае варэнне.

Кітайскія яблыкі вараць цэлымі, разам са скуркай і плоданожкай. Плоданожку абразаюць на 2/3 яе даўжыні. Пасля мыцця плады праварваюць у кіпячай вадзе на працягу 1—3 мінут і хутка астуджаюць. Астуджаныя плады часта наколваюць драўлянымі або меднымі іголках.

На 1 кг падрыхтаваных пладоў бяруць 1,3 кг цукру. Варэнне гатуецца таксама

як і з буйнаплодных яблыкаў. Яны лічацца гатовымі, калі плады роўнамерна прапіталіся цукрам, зрабіліся празрыстымі, а сіроп загусцеў, пачаў пакрывацца злёгка маршчыністай плёўкай. Звараныя плады не павінны быць цвёрдымі, сухімі і зморшчанымі.

Да малакіслых пладоў трэба дадаваць у канцы варкі 1—2 грамы лімоннай кіслаты.

ЯК ЗАХАВАЦЬ ПАРЭЧКІ

Чорныя парэчкі — вельмі каштоўныя ягады. У іх вітамінаў у пяць разоў больш, чым у суніц, у восем разоў больш, чым у лімонаў, апельсінаў, мандарынаў, агрэсту і маліны, у 10—20 разоў больш, чым у яблык, у 20—40 разоў больш, чым у вішань, абрыкосаў і ў 100 разоў больш, чым у вінаграду.

Захаваць чорныя парэчкі на зіму з мінімальнымі стратамі вітамінаў можна ў выглядзе соку або «халоднага» варэння.

Каб прыгатаваць сок, бяруць ягады свежага збору, ачышчаюць іх ад галінак, злёгка абмываюць вадой і кладуць у шкляную бутлю з вузкім рыльцам ёмістасцю ад 1 да 10 літраў, увесць час перасыпаючы дробным цукрам (паўтара кілаграма на кілограм ягад) і перамешваючы ўстрасаннем. Калі бутля амаль запоўніцца, у яе даверху насыпаюць цукровага пяску і закаркоўваюць абгорнутай у марлю гіграскапічай ватай або чыстай вяхоткай.

Бутлю трэба захоўваць на халадку. Калі яна са светлага шкла, трэба абгарнуць яе цёмнай тканінай, бо на святле некаторыя з вітамінаў разбураюцца. Калі сок у бутлі ўсё-ж пачынае брадзіць, то ў яе дасыпаюць цукар, пакуль браджэнне не спыніцца.

Прыгатаваны такім чынам сок захоўвае ўсе ўласцівасці свежых ягад. Самі ягады можна выкарыстоўваць на кісель.

Сок умацоўвае дзясны, паляпшае страваванне, дапамагае пры агульнай слабасці арганізма.

Каб прыгатаваць варэнне

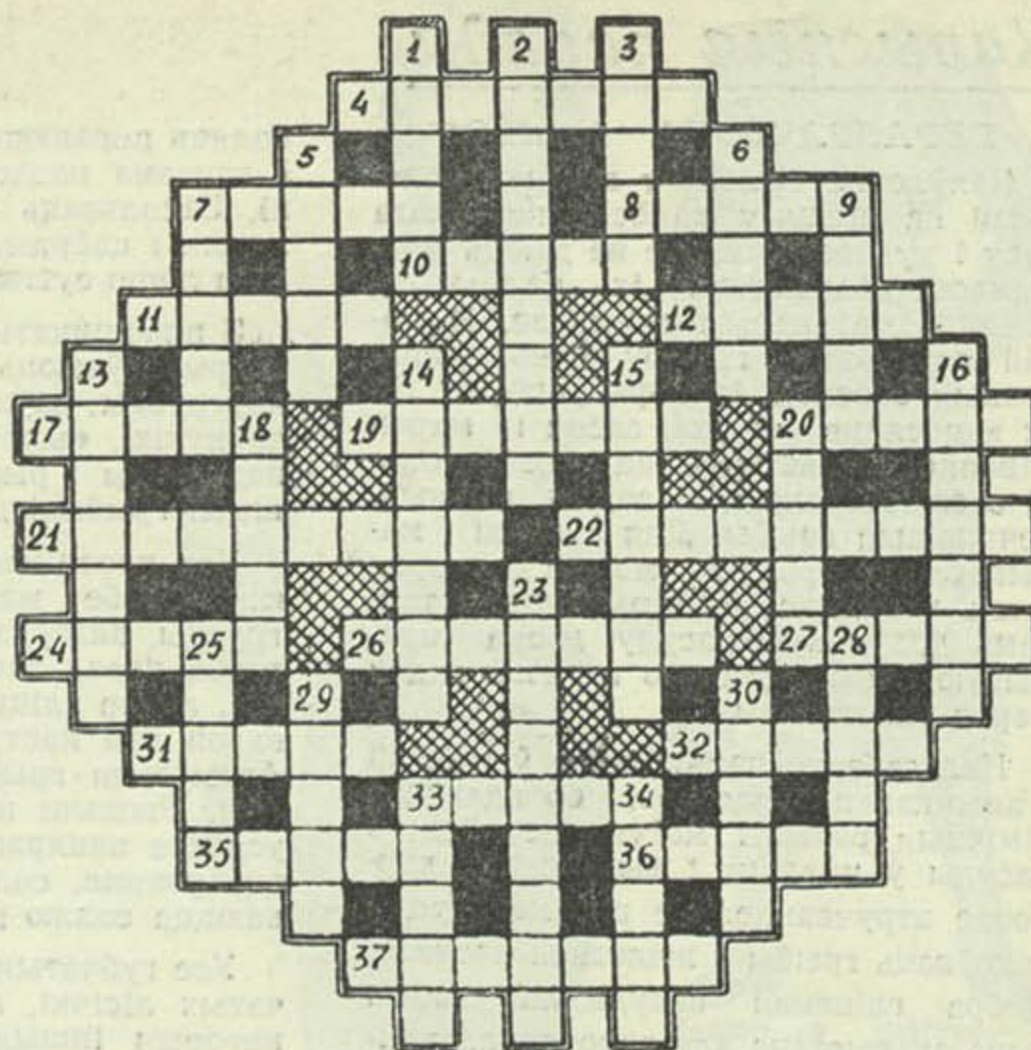
халодным спосабам, бяруць ачышчаныя ад галінак і добра вымытыя ягады, прапускаюць праз мясарубку і перамешваюць з цукровым пяском (2 кілаграмы на кілограм ягад). Гатовую сумесь перакладаюць у чыстыя сухія слоікі, шчыльна закрываюць (але не герметычна).

Чорныя парэчкі можна захаваць пры звычайнай тэмпературы наступным спосабам. Ачышчаныя ад галінак ягады высыпаюць у каструлю з невялікай колькасцю вады (1—2 сантыметры на дне) і гатуюць 2—3 мінуцы. Затым парэчкі выліваюць у гарачую шкляную бутлю, герметычна закаркоўваюць і заліваюць расплаўленым воскам, сургучом або бітумам.

СУШКА ЯГАД

Для сушкі бяруць маліну, чорныя парэчкі, суніцы, чарніцы і іншыя ягады. Усе папсаваныя, недаспелыя і пераспелыя ягады перад сушкай адбіраюць і выкідаюць. Ягады прамываюць у вадзе, за выключэннем суніц, маліны, клубнікі і ажыны. Сушку пачынаюць пры тэмпературы 35—40 градусаў. Вельмі важна, каб з высыхаючых ягад хутка выходзіла насычанае парай паветра. Можна наладзіць простую прыточна-адточную вентыляцыю ў звычайнай рускай печы. Для гэтага на пад печы, у сярэдзіну і па вуглах, кладуць цагліны, а на іх ставяць сіта з ягадамі. Пад заслонку таксама падстаўляюць дзве цэгляны. Верхні край заслонкі адгінаюць. Трубу трымаюць прыадчыненай. Халоднае паветра праходзіць пад заслонку і сіта, захоплівае з сабой вільгаць і выходзіць праз адтуліну, утвораную адагнутым краем заслонкі. У час сушкі ягады некалькі раз пераварочваюць і ўстрэсваюць.

Маліну бяруць не зусім даспелую, бо спелая лёгка раскисае, і сушаць пры тэмпературы 60—65°. Клубніку, суніцы, парэчкі і агрэст сушаць пры тэмпературы 40—45°. Калі хочуць зрабіць з ягад сухі парашок, то крыху перасушваюць іх, каб яны лёгка рассыпаліся. Сушаную садавіну трымаюць у сухім і халодным месцы.

КРАСВОРД

Склала Тамара ЯКУШ

Па гарызанталі: 4. Апарат для друкавання копій. 7. Імя героя ў рамане Войніч «Авадзень». 8. Сугучнасць. 10. Адбіццё нападу. 11. Шырокі шлях. 12. Алень. 17. Будынак. 19. Востраў на Далёкім Усходзе. 20. Прыгожы будынак. 21. Письменнік. 22. Смычковы інструмент. 24. Народна-паэтычны твор. 26. Рэчыва. 27. Кіраўнік факультэта. 31. Класік узбекскай літаратуры. 32. Пачатак спаборніцтваў. 33. Настольнік. 35. Адзінка сілы току. 36. Прылада для лоўлі жывёлы. 37. Горы ў Азіі.

Па вертыкалі: 1. Жаночае пакрывае ў мусульман — сімвал бяспраўя. 2. Тканіна. 3. Радзёлакацыйная ўстаноўка. 5. Рашучае наступленне. 6. Асілак. 7. Крованосная артэрыя. 9. Літаратурны жанр. 13. Ачышчаны цукар. 14. Нацыянальнае рускае жаночае ўбранне. 15. Наборная машына. 16. Узнагарода за літаратурную працу. 18. Задняя частка судна. 20. Урачысты агляд войск. 23. Тэатральны мастак. 25. Магазін. 28. Тып тэлевізара. 29. Пярэдняя частка сцэны. 30. Правілы паводзін. 33. Узброеныя сілы дзяржавы. 34. Гародняя расліна.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 6

Па гарызанталі: 1. Ламаносаў. 4. Гіпапатэм. 9. Рамантык. 11. Тэтраэдр. 12. «Алека». 13. Натарыус. 14. Смалакур. 15. Мак. 16. Ока. 17. Сан. 18. Ада. 20. Парк. 22. Тур. 23. Баа. 24. Ар. 26. Рым. 28. Акт. 30. Мат. 32. Аса. 38. Арнамент. 39. Хларафіл. 40. Этыка. 41. Ангеліна. 42. Алебарда. 43. Аўтазавод. 44. Дыдактыка.

Па вертыкалі: 1. Лермантаў. 2. Анаграма. 3. Онтарыё. 5. Аўторак. 6. Авангард. 7. Маргарыта. 8. Анкета. 10. Класік. 11. Траста. 15. Луара. 16. Опіум. 17. Сурма. 18. Атара. 19. Атам. 21. Кіт. 25. Намаграма. 27. Амальгама. 29. Клайпеда. 31. Антэна. 33. Сахара. 34. Мексіка. 35. Крылоў. 36. Марфема. 37. Кантакт.

На першай старонцы вокладкі: Адна з лепшых вадзіцеляў тралейбуса ў г. Мінску Ядвіга Хадасевіч. На чацвёртай старонцы вокладкі вы бачыце медыястру медыцынскага ўчастка вёскі Чучэвічы Вольгу Матусевіч, начальніка пошты станцыі Пціч Мар'ю Пундзік, аператара шклозавода «Комінтэрн» Мар'ю Балшунаву і работніцу пошты г. Магілёва Любу Чарткову ў доме адпачынку «Чонкі».

Фото П. Нікіціна.

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: К. А. АБУШЭНКА, М. Н. БАРСТОК, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, Ф. А. НОВІКАВА, А. І. ФЕДАСЮК, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 03532

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 12/VII 57 г. Адрас рэдакцыі: Мінск. Праспект імя Сталіна. Дом друку. Пакой 23. Тэлефон 3-17-51.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак — выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 115 000 экз. Зак. 414.

Словы А. АСТРЭЙКІ.

Музыка Н. САКАЛОУСКАГА.

Песня пра Нёман

Ой, Нёман, ой бацька мой Нёман,
Як сонца, як дзень дарагі,
Касцямі звяругаў шалёных
Усланы твае берагі.

Рака наша слаўная, Нёман,
Чысцейшая чэрвеньскіх рос,
Хто мар не ўплятаў у твой гоман,
Табе хто пашаны не нёс?

Рыбак з-пад Узды і з-пад Гродні,
З Вілы і Вусы плытагон...
Праслаўлен ты ў песнях народа
Ракою магутнай здавён.

У зелені летам і ў сонцы,
Снягамі прыбраны зімой,
Бяжыш ты па роднай старонцы
З сваёю багатай сям'ёй.

Там Лоша, там шустрая Вуса,
Прывольная Шчара й Вілья,
Што чыстым крынічным абрусам
Бягуць па калгасных палях.

Ой, Нёман, ой бацька любімы,
Як сонца, як дзень дарагі,
Садамі цудоўнай Радзімы
Твае расцвілі берагі.

Andante cantabile

Музыка Н. Сакалоўскага

Ой, Нёман, ой бацька мой Нёман,
- ман, як сонца, як дзень да - ра - гі кас -
- ця - ми звя - ру - гаў ша - лё -
- ных у сла - ны тва - е бе - ра -
- ги, кас - ця ми звя ру гаў ша
- лё - ных у сла - ны тва -
- е бе - ра - ги. Ця - // дзі

